

TÜRK İS

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU YAYIN ORGANI

ISSN 1300-6843

ŞUBAT 1997 • SAYI: 3

**Demokrasiye,
Cumhuriyete,
Laikliğe,
Hukukun Üstünlüğüne,
Atatürk İlke
ve İnkılaplarına
Gönülden Bağlıyız**

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
Aylık Yayın Organı

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Bayram MERAL

Genel Başkan

Şemsi DENİZER

Genel Sekreter

Enver TOÇOĞLU

Genel Mali Sekreter

Salih KILIÇ

Genel Eğitim Sekreteri

Sabri ÖZDEŞ

Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ ADINA
Genel Başkan
BAYRAM MERAL

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
ENİS BAĞDADIOĞLU

YAYINI HAZIRLAYANLAR
HASAN TAHSİN BENLİ
ÖZCAN KARABULUT

FOTOĞRAFLAR
NECDET UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sk. No: 10
Yenişehir / ANKARA
Tel : 433 31 25 (4 Hat) (Santral)
Fax : 433 68 09 - 433 85 80
Basın Bürosu : 433 38 24

Dergimizde yayınlanan yazılar yazarların
düşüncesini yansıtır.

ABONE

Yurtiçi 6 aylık 40.000.- TL., Yıllık 80.000.- TL.
Yurtdışı 6 aylık 60.000.- TL., Yıllık 120.000.- TL.

**DERGİMİZ BASIN AHLAK
YASALARINA UYAR**

Dizgi - Baskı :

DEMİRCİOĞLU MATBAACILIK
434 14 71 - ANKARA

BASKI TARİHİ : 14.03.1997

AYIN İÇİNDEN

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral ve Yönetim Kurulu Üyeleri 25 Şubat 1997 günü Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden'i ziyaret ederek bir süre görüştüler.

SSK Genel Müdürü Ekrem Önal 3 Şubat 1997 günü TÜRK-İŞ'e gelerek Genel Başkan Meral ile görüştü.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Meral ve Yönetim Kurulu üyeleri 19 Şubat 1997 günü Türk Sanayici ve İşadamları Vakfı'nı ziyaret ettiler. Ziyarette Vakıf Başkanı Veli Sarıtoprak Meral'e başkanlık çalışmalarını nedeniyle bir plaket sundu.

TÜRKİYE BU BUNALIMI DA AŞACAKTIR

Bölgemizde ve dünyada çok büyük potansiyele sahip olan Türkiye, demokratikleşmenin ve siyasi istikrarın yeterince sağlanmamasına bağlı olarak, tarihimizin en büyük toplumsal ve siyasi bunalımını yaşamaktadır. Halkımıza bir karamsarlık hakim olma eğilimindedir. Yüce Parlamentomuzun bazı değerli üyeleri, Ülkemizin, Halkımızın ve Devletimizin çıkarlarını kişisel çıkarların ve parti çıkarlarının üstünde tutan bir anlayışa yeterince sahip çıkmamaktadır. Ekonomik sorunlar artma ve bir bunalıma dönüşme eğilimindedir. Cumhuriyetin temel kazanımlarını ortadan kaldırmaya ve vazgeçilmez niteliklerini değiştirmeye yönelik tehditler artmaktadır. Sorunları çözemeyenler, darbe kışkırtıcılığı yapmaktadır.

Bu şartlarda TÜRK-İŞ'in görevleri ve sorumlulukları her zamankinden daha fazladır. TÜRK-İŞ, bu görev ve sorumluluklarını yerine getirme kararlılığı içindedir.

TÜRK-İŞ, demokrasinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısının bütünlüğünün ve bağımsızlığının, demokratik ve laik sosyal hukuk devletinin, Atatürk'ün temsil ettiği çağdaş uygarlık anlayışının, Cumhuriyet'in halkımıza ve ülkemize getirdiği kazanımların koruyucusu ve güvencesidir.

TÜRK-İŞ'in bu anlayışı, toplumumuzun büyük bir çoğunluğu tarafından da benimsenmektedir.

Başkanlar Kurulumuz, tam bir birlik ve bütünlük içinde, Türkiye'ye sahip çıkma ve demokratikleşme için mücadele etme çizgisinin kararlı bir biçimde sürdürülmesini istemektedir.

TÜRK-İŞ siyasi partilerden

bağımsızdır. TÜRK-İŞ hiçbir zaman sorun yaratmamıştır, başkalarının yarattığı sorunları diyalog yoluyla çözmeye çalışmıştır.

TÜRK-İŞ günümüzde de sorun yaratmamakta; ancak Ülkemizin, Halkımızın ve Devletimizin giderek yoğunlaştığını gözlediğimiz sorunları acilen çözümünü için gerekli adımları derhal atılmasını talep etmektedir.

Sorunların çözümü, parlamenta demokratik düzen içinde ve demokratikleşme yoluyla sağlanmalıdır. Konfederasyonumuz, bu doğrultudaki adımları daima desteklemiştir ve desteklemeye devam etmektedir.

Temel talebimiz demokratikleşmedir.

12 Eylül Anayasasının ve diğer mevzuatın demokratikleştirilmesi, çalışma mevzuatımızın onaylanmış ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmesi, iş güvencesinin sağlanması, işsizlik sigortasının çıkarılması, hükümetlerin vadedtikleri, ancak henüz yerine getirmedikleri konulardır.

Kamu kesimi toplu sözleşme görüşmelerinin de bir an önce ve Başkanlar Kurulumuzun aldığı kararlar doğrultusunda sonuçlandırılması da gündemimizde önemli bir yer tutmaktadır.

Karamsar olmaya gerek yoktur.

Türkiye, birlik ve bütünlük içinde hareket ettiğinde, tüm bu sorunların üstesinden gelecek potansiyel güce sahiptir.

İşçi sınıfımız ve sendikacılık hareketimiz, Türkiye'ye sahip çıkma ve demokratikleşme için verdiği mücadeleyle tarihi bir görev yerine getirmektedir.

Ülkemiz, Halkımız, Devletimiz İçin Ortak Mücadele

- **TÜRK-İŞ, DİSK ve TESK Genel Başkanlarının başlattığı ve yüze yakın kitle örgütünün desteklediği girişim ülkenin gündemine oturdu.**
- **Üç Konfederasyonun Genel Başkanları son olarak Cumhurbaşkanı Demirel'i ziyaret ettiler.**

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral, DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak ve TESK Genel Başkanı Derviş Günday'ın öncülüğünde temalarını sürdüren ve basının "Sivil Girişim" adını verdiği kitle örgütleri temsilcilerinin yaptıkları temalar ülkenin gündemine oturdu.

Üç Genel Başkan ve bazı demokratik kitle örgütleri temsilcileri önce 31 Ocak 1997 günü Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Deniz Baykal ve Demokratik Sol Parti Genel Başkanı Bülent Ecevit'i ziyaret ederek ülkemizin içinde bulunduğu sorunları dile getirdiler.

Üç Genel Başkan daha sonra 26 Şubat 1997 günü Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ı ziyaret ettiler. Bu ziyaretin de temel amacı ülkemize, halkımıza ve devletimize sahip çıkmaktır.

"Sivil Girişim"in temalarını son olarak TBMM Başkanı Mustafa Kalemli, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile sürdürdüler.

Sivil toplum kuruluşları bu ziyaretlerinin amacını yayımladıkları bir metinle kamuoyuna duyurdular.

Kamuoyuna Çağrı

Bugün, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğüne, bağımsızlığına, demokratik ve laik sosyal hukuk devleti niteliklerine ve ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsına ve temsil ettiği çağdaşlaşma anlayışına ve aydınlanma sürecine yönelik büyük saldırılar yaşanmaktadır. Terör ve giderek artan işsizlik ve pahalılık nedeniyle, halkımıza bir umutsuzluk ve karamsarlık hakim olmuştur. Dünyanın ilk başarılı anti-emperyalist Milli Kuruluş Savaşı sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni ele geçirmeye çalışan uyuşturucu bağlantılı çetelerin ve insanların dini duygularını istismara dayalı yasadışı örgütlenmelerin ortaya çıkan faaliyetleri bu karamsarlığı daha da artırmıştır. Ülkemizin, Halkımızın ve Devletimizin sorunları her geçen gün daha da artmakta, demokratikleşme sürecinde adım atılmamakta, Türkiye'nin uluslararası alandaki itibarını zedeleyecek tutum ve davranışlar çoğalmaktadır. Refahiyol Hükümeti, 7 aylık icraatıyla, bu sorunların hiçbirinin çözümü için somut hiçbir adım atmadığı gibi, yeni sorunlar yaratmış ve siyasi geleceği güvence altına alma kargısıyla, Ülkemize, Halkımıza ve Devletimize zarar verici davranışlara neden olmuştur.

Türkiye'nin sorunlarının çözüm yeri Parlamento'dur. Bizler, siyasi partilerimizi ve tüm milletvekillerini, tüm demokratik kitle örgütlerini ve vatandaşlarımızı, Türkiye'ye, Halkımıza ve Devletimize sahip çıkmaya çağırıyoruz. Bu konuda en büyük görev, siyasi partilerimizin değerli yöneticilerine düşmektedir. Şahsi çıkar ve gelecek hesaplarının Türkiye'nin bugününü ve geleceğini tehlikeye sokmaya devam etmesi durumunda, başta sendikalarımız olmak üzere tüm demokratik kitle örgütleri ile ülkesine ve halkına karşı sorumluluk duyan politikacılarımız bu olaylar karşısında sessiz kalmayacak, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirecektir.

ÜÇ KONFEDERASYONDAN MİLLETVEKİLLERİNE ÇAĞRI

TÜRK-İŞ DİSK TESK "Gün Özgür Milletvekili Olma Günüdür"

06.03.1997

Türk demokrasisinin vazgeçilmez abidesinin değerli bir üyesi olarak, seçildiğiniz günden itibaren bölge ve partinizin dışında Anayasamızın 80'inci maddesinde yazılı olduğu gibi, yüce ulusumuza karşı sorumlu bir üye olduğunuzu, ülkemizin içinde bulunduğu zor günlerde bu mektupla bir kez daha hatırlatmak istedik.

Türkiye Cumhuriyeti'nin karşı karşıya bulunduğu sorunun, Yüce Meclis'te, siz değerli üyelerin çalışmalarıyla çözümleneceği inanmaktayız.

Bizler; sizlerle birlikte, demokrasiye gönülden bağlı Demokratik, Laik, Sosyal Hukuk Devleti ilkelerinden ödün veremeyen, Yüce Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin çalışan, üreten halkının sesiyiz.

Bizler; TÜRK-İŞ, DİSK ve TESK örgütleri olarak, Cumhuriyet tarihinde ilk kez, yukarıdaki amaçlar doğrultusunda bir araya geldik. Sizlerden beklediklerimizi, ülkeyi bugünlere getiren tır-dır baskıları, parti disiplini, dar çevrelerde alınan halkın ve ülkenin beklentilerine ters düşen kararları aşarak, gerçek bir anlayış içerisinde bulunmanız, ulusumuz ve ülkemiz için yaşamsal önemi olan konularda, parti farkı gözetmeden bir araya gelmeniz ve işbirliği yapabilemenizdir.

Belki içinize sindiremediğiniz, hatta nedenlerini bile bileyletince dahi anlatmadığınız haklı gerekçeleriniz olabilir. Bunun bunlara karşın ülkemizin içinde bulunduğu zor koşullarda, vicdanen bilmeniz gereken özgür kararlar olduğuna inanıyoruz.

Sizlere ve demokratik parlamenter sisteme bu anlamda güvenimiz tamdır. Gün, doğru milletvekili olma günüdür. Halkın vekilleri olarak Türkiye Cumhuriyeti ve güzel yaradığımız için gereğini yerine getireceğinize ve yüce ulusumuzun huzurunda Türkiye Büyük Millet Meclisinde ettiğiniz yemine sadık kalacağınıza yürekten inanıyoruz.

Bu güzel ülke bizimdir, hepimizinindir. Dünyada ilk başarılı Ulusal Kurtuluş Savaş'ını, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında vermiş, bölgesinde laik Demokrasi ve Laik Cumhuriyeti kurmuş, inancını ve geleneklerini korumuş ve çağdaşlaşmaya başlamış olan halk, bizim halkımızdır. Halkımız kavga değil, sorunların çözümünü sağlayarak ve Türkiye'yi, dünyada hak ettiği önemli yere getirecek, demokratikleşen, sosyal barışı getirecek bir anlayışın, ülkemizde ve Parlamentamızda hakim olmasını istemektedir.

Bu görev önce siz değerli milletvekillerimizin ve tüm Politikacılarımızın sorumluluğundadır.

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, TÜRK-İŞ, DİSK ve diğer sivil toplum örgütleri olarak bu doğrultudaki çalışmalarınızı değerlendireceğimizi ve bundan sonraki siyasi yaşamınızda sizlere sahip çıkacağımızı bildiririz. Sizi, bu kutsal görevi hep birlikte yerine getirmeye çağırıyoruz.

Saygılarımızla,

Bayram MERAL

TÜRK-İŞ
Genel Başkanı

Rıdvan BUDAK

DİSK
Genel Başkanı

Derviş GÜNDAY

TESK
Genel Başkanı

GENEL SEKRETERLER TOPLANTISI YAPILDI

Denizer: "İşçi Konfederasyonları güçbirliğini geliştirerek sürdürecektir"

- TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve DİSK Genel Sekreterleri 4 Şubat 1997 günü toplanarak bir ortak açıklama yayınladılar.
- TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Şemsi Denizer üç konfederasyon arasında güçbirliğinin artarak süreceğini dile getirdi.

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK GENEL SEKRETERLERİ ORTAK AÇIKLAMASI (4 Şubat 1997)

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve DİSK Genel Sekreterleri 16 Ocak ve 4 Şubat 1997 günleri TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde bir araya gelmişler ve ülkemizin, halkımızın ve çalışanların karşı karşıya oldukları acil sorunları görüşerek, temel ortak sorunların çözümü doğrultusunda birlikte davranma konusundaki kararlılıklarını kamuoyuna duyurmayı kararlaştırmışlardır.

İnsan haklarına dayalı, çağdaş, demokratik ve laik sosyal hukuk devletinin hayata geçirilmesini talep eden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü ve bağımsızlığını savunan kuruluşlarımız;

- Terör eylemlerini lanetlerken, faili meçhul cinayetlere ve işkenceye engel olunmasını, bu suçları işleyenlerin bulunup cezalandırılmasını, önemli bir sorun olan Güneydoğu'da akan kanın ve gözyaşlarının bir an önce durdurulmasını;

- Susurluk kazası ile kamuoyunun gündeminde ön sıraya çıkan olayların üzerine cesaretle gidilmesini ve demokratik ve laik cumhuriyeti yoketmeye yönelik ve insanların dini duygularını istismara dayalı örgütlenmelerin engellenmesini;

- Gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesini ve bu amaçla, memurların ve sözleşmeli personelin maaşlarının, emekli aylıklarının ve işçilerin ücretlerinin bu adaleti sağlayacak düzeyde artırılmasını, yeni başlayan toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinde bu anlayışla hareket edilmesini;

- Enflasyon ve işsizliğin önlenmesini teminen rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçişin derhal sağlanmasını;

- Anayasanın, 2821 ve 2822 sayılı yasaların ve diğer tüm mevzuatın demokratik ve katılımcı süreçlerle anti-demokratik düzenlemelerden arındırılmasını, Türkiye tarafından onaylanmış ILO Sözleşmelerinin iç mevzuata yansıtılması için gerekli uyum yasalarının çıkarılmasını ve öncelikle de iş güvencesinin sağlanmasını ve işsizlik sigortasının kurulmasını;

- Kamu çalışanlarının grevli toplu sözleşmeli sendikalar hak ve özgürlüklerinin 87 ve 98 sayılı ILO Sözleşmeleri doğrultusunda yasayla tanınmasını, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bu konudaki kanun tasarısının bu anlayışla değiştirilmesini ve kamu çalışanları arasındaki mevcut gelir adaletsizliklerini daha da artıracak ayrımcı davranışlara girmemesini ve temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde ücret adaletinin sağlanmasını;

- Zorunlu tasarruf sistemine son verilmesini, fonda biriken kaynağın ve nemalarının hak sahiplerine derhal ödenmesini, işveren katkısı olan yüzde 3'lerin de ücretlere eklenmesini;

- Kaçak işçi çalıştırmanın önlenmesini ve kayıt-dışı ekonominin kayıt altına alınmasını;

- Özelleştirmeye, taşeronlaştırmaya, sendikasızlaştırmaya ve işten atılmalara karşı çıkılmasını, SSK'nın ve Emekli Sandığı'nın sağladığı hizmetlerde karşılaşılan sorunlara demokratik ve katılımcı süreçlerle köklü çözüm bulunmasını talep etmektedirler.

Türkiye'nin ve halkımızın son derece önemli olan sorunları her geçen gün daha da ağırlaşırken, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine yönelik saldırı oluşturan ve gündemi çarpıtıcı konuların ön plana çıkarılması, ülkemize ve halkımıza büyük zarar vermektedir. Kuruluşlarımız buna izin vermeyecektir.

Milyonlarca çalışanı temsil eden Kuruluşlarımızın ilişkilerini daha düzenli ve kurumsal bir biçime sokma ve bu uğurda sağlam gelenekler oluşturma çabasının bir parçası olarak, Genel Sekreterler düzeyinde,

- İki ayda bir, ayın ilk haftası içinde uygun bir günde düzenli olarak toplanılacak;

- Toplantılar, ilki TÜRK-İŞ'te olmak üzere, dönüşümlü olarak yapılacak ve toplantının ev sahipliğini üstlenen Kuruluş temsilcisi oturuma başkanlık yapacak;

- Toplantının yapıldığı Kuruluş, bir sonraki toplantının gündemini hazırlayacak ve sekreteryaya görevini üstlenecektir.

- Bu toplantılarda kararlar oybirliğiyle alınacak;

- Somut bazı sorunlar konusunda araştırma yapmak ve taslak metinler hazırlamak üzere gereken durumlarda komisyonlar kurulacaktır.

Milyonlarca çalışanı temsil eden Kuruluşlarımız, ülkemizin, halkımızın ve çalışanların çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla işbirliğini geliştirmeye ve gerekli görülen durumlarda, genel grev de dahil olmak üzere, her türlü meşru ve demokratik eyleme başvurmayla kararlıdır.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu Başbakan ERBAKAN'ı ziyaret etti

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral ve Yönetim Kurulu üyeleri 4 Şubat 1997 günü Başbakan Necmettin Erbakan'ı ziyaret ederek görüştiler. Bazı bakanların da katıldığı görüşmede Meral Başbakan'a taleplerini içeren 10 maddelik bir mektup sundu.

Başbakan Erbakan da TÜRK-İŞ'in büyük bir kuruluş olduğunu vurgularak taleplerini inceleyerek yerine getirmeye çalışacaklarını belirtti.

Yönetim Kurulu'nun Başbakan Erbakan'ı ziyaretinde sunduğu mektup

Halkımızın sorunları hızla artmakta, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasamızın 2. ve 3. maddelerinde belirtilen temel nitelikleri ile 174. maddesinde özel koruma altına alınmış İnkılap Kanunları ciddi tehdit altında bulunmaktadır. Sincan Belediyesi tarafından düzenlenen Kudüs Gecesinde sergilenen, laik ve demokratik Cumhuriyet düşmanı ve teröristleri destekleyen tavır, Sincan'da Interstar muhabiri Sayın Işın Gürel'e yapılan hain ve insanlık dışı saldırı ve MHP Kartal İlçe Başkanı Sayın Nihat Uygun'un Türkiye'nin ve halkımızın düşmanı teröristlerce katledilmesi, ülkemizin geleceğine ilişkin kaygıları daha da artırmaktadır. Diğer taraftan, 10 Temmuz 1996 günü arzetmiş olduğumuz taleplerimiz konusunda, aradan 7 ay geçmiş olmasına rağmen, hiçbir somut adım atılmamıştır. Bu şartlarda, Hükümetimizin icraatında öncelikle gözönünde bulundurulmasında yarar gördüğümüz temel görüş ve taleplerimizi arzetmek istiyoruz:

(1) Verilen tüm sözlere rağmen, Türkiye'nin demokratikleştirilmesi doğrultusunda hiçbir somut adım atıl-

mamıştır. Başta Anayasası olmak üzere, 12 Eylül döneminin ve sonrasında tüm anti-demokratik mevzuatı değiştirilmeli, özellikle 2821, 2822 ve 1475 sayılı Yasalarda, Türkiye tarafından onaylanmış İLO Sözleşmelerinin gerekli kıldığı düzenlemeler yapılmalı, kamu çalışanları sendikaları yasa tasarıları İLO ilkeleri doğrultusunda değiştirilmelidir.

(2) Türkiye'nin ulusal savunmasını, Devletimizin gücünü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını zedeleyecek alanlardaki özelleştirme girişimleri durdurulmalı, kamu mallarının değerinin çok altında fiyatlarla satarak kamu açıklarını kapatma girişimlerine son verilmelidir. Ülkemiz için stratejik önemde olan enerji, madencilik ve liman işkollarındaki özelleştirme çabaları durdurulmalıdır.

(3) 1997 kamu kesimi toplu sözleşmelerinde, bir önceki toplu sözleşme döneminde işçilerin satınalma gücün-

de meydana gelen kaybı telafi edecek ve gelecek dönemde işçileri enflasyona karşı koruyacak bir ücret zammı bir an önce verilmelidir.

- (4) Zorunlu tasarruf uygulaması sona erdirilmeli, fonda biriken paralar hak sahiplerine ödenmeli, Sayın Cumhurbaşkanımızın da belirttiği gibi, işverenin yüzde 3'lük katkı payı da ücretlere eklenmelidir. Bu uygulama gerçekleştirilinceye kadar, fondaki para piyasada geçerli faiz oranlarında nemalandırılmalıdır. Konut Edindirme Yardımı Fonunda birikmiş para çalışanlara aktarılmalıdır.
- (5) Ülkemizdeki tüm hukuk dışı davranışların ve yolsuzlukların üzerine gidilmeli, hırsızlık ve yolsuzluk iddialarının üstü, şahsi çıkar ve siyasi gelecek hesaplarıyla örtülmemelidir.
- (6) Meclisimizin ve milletvekillerimizin kamuoyundaki itibarlarının daha da artırılabilmesi için, milletvekilliği dokunulmazlığı milletvekillerinin yalnızca asli görevleri ile sınırlandırılmalı, yargının tam ve gerçek bağımsızlığı sağlanmalıdır. Basın özgürlüğünü zedeleyecek girişimlerden kaçınılmalı, halkımızın haber alma özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- (7) Yüksek oranlı enflasyon sürmekte, kamu açıklarının kapatılmasında uygulanan yanlış politikalar nedeniyle iç ve dış borçlarımız hızla artmaktadır. Vergi affı gibi düşüncelere son verilmeli, herkesin geliri ve serveti ile orantılı bir vergi ödemesi sağlanmalı, kayıt-dışı ekonomi denetim altına alınmalıdır. İşsizlik hızla artmaktadır. Kamuda verimli iş-

tihtam artırılmalı, kamu kesiminde işçileri ve memurları bölücü ve birbirine düşürücü davranışlardan kaçınılmalı, işyerlerine politika sokulmamalı, işsizlik sigortası çıkarılmalıdır. Memur maaşları ile emekli aylıkları, toplumun bu kesimlerinin enflasyon karşısında ezilmesini önleyecek bir düzeye çıkarılmalı, memurlar arasında ayrımcılık yapılmamalıdır.

- (8) Kaçak işçilik gibi kanundışı bir uygulamanın hızla yaygınlaşması, bir taraftan devletimizin vergi kaybına, diğer taraftan SSK'nın sorunlarının daha da ağırlaşmasına yol açmaktadır. Kaçak işçilikle etkin bir biçimde mücadele edilmeli, SSK'nın gayrimenkullerinin satışından ve SSK prim alacaklarının faizinin affedilmesi girişiminden vazgeçilmelidir.
- (9) 18 Ekim 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan karar uyarınca Hükümetin zorunlu emekliliği yeniden başlatma ve taşeronluğu daha da yaygınlaştırma doğrultusundaki uygulamaları son verilmelidir.
- (10) Kamuda çalışan geçici ve mevsimlik işçiler kadroya geçirilmeli, bu işçilerin yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden kaynaklanan hakları verilmelidir. Başta AŞTİ grevi olmak üzere, tüm grevlerin sendikal hak ve özgürlüklere saygı temelinde ve insanca yaşama ve çalışma koşulları sağlanacak biçimde bitirilmesi ne çaba gösterilmelidir.

Bu temel ve güncel sorunlarımızın çözümüne göstereceğiniz ilginin, daha huzurlu ve mutlu bir Türkiye'nin oluşturulmasına büyük katkıda bulunacağı inancıyla, arzeder ve çalışmalarınızda başarılar dileriz. Saygılarımızla.

TÜRK-İŞ'E ABDİ İPEKÇİ ÖDÜLÜ VERİLDİ

Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü İletişim dalında, 1996 yılında Yunan Sendikaları Genel Konfederasyonu'nun TÜRK-İŞ'e yaptığı ziyaret sırasında iki ülke ve halk arasındaki yakın dostluk, iyi komşuluk ve işbirliğinin geliştirilmesine yapılan katkı

nedeniyle TÜRK-İŞ'e ve Yunan Sendikaları Genel Konfederasyonu'na verildi.

Ödül 1997 yılı Mayıs ayı içinde İstanbul'da düzenlenecek bir toplantıda TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral'e verilecek.

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ŞEMSİ DENİZER:

"Mücadeleyi TÜRK-İŞ organize edecektir"

"30-31 Aralık'ta Kıbrıs'ta yaptığımız TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Toplantısı'nda 1997 sözleşme görüşmelerine 4 ay öncesinden başlama kararı aldık. Başkanlar Kurulu'nda, Ocak ve Mart sözleşmelerinin biraraya getirilerek tesbit yazılarının birlikte yazılmasına ve 1 Kasım'ın beklenmesi konusunda görüş birliğine varıldı.

4 Kasım 1996 günü, 1997 yılında sözleşme yapacak olan 26 sendikanın 21'inin talep yazılarını toplu olarak, benim Başkanlığını yaptığım TÜRK-İŞ heyetiyle Çalışma Bakanının kendisine takdim ettim. Geri kalan 5 sendikadan ikisinin sözleşmeleri daha önce başlıyordu, 3 sendika da grev hakkı olmadığı için sonraya bırakıldı. Bakanlığın, Kasım ayı içerisinde cevap vermesi gerekiyordu, bu konuda gecikmeler oldu. Ocak ayının ortalarına doğru yetki yazıları gelmeye başladı. TÜRK-İŞ Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu olarak 20 Ocak 1997 günü Ankara'da toplanarak sözleşme görüşmelerinin en geç 15 Şubat'a kadar başlaması kararını aldık."

"GÖRÜŞMELER AYRI AYRISÜRECEK, MÜCADELEYİ TÜRK-İŞ ORGANİZE EDECEK"

"Sendikalar görüşmelerini ayrı ayrı sürdürecektir. Zaten yasal olarak bir başka üst kuruluşun sözleşme yapma

ŞEMSİ DENİZER
TÜRK-İŞ
Genel Sekreteri

yetkisi yoktur. Görüşmeler ücret pazarlığına geldiğinde, koordinasyon kurulu oluşturularak ücret pazarlığının birlikte koordine edilmesi karar altına alındı. Olası gelişmelere karşı mücadelenin TÜRK-İŞ tarafından organize edilmesi kararlaştırıldı.

Siyasi iktidarın ortaya koyduğu rakam, memura, emekliye verdiği yüzde 30'dur. Ek ücret falan, filan bunlar hep dengesizlik ve yanlışlık. İnsanların geçinebileceği hesap bellidir ama öyle olmuyor. Güce bakılıyor, güce göre veriliyor. Kim güçlüyse ona vermenin hesabı yapılıyor. Kimin sesi çıkmıyorsa, ona hiç vermeme gibi uygulamalar içine giriliyor. Bütün iktidarlara için bu iş böyledir.

Örgütlü güç, planıyla, programıyla, çizdiği taktik ve stratejileri uygulayabildi-

ği oranda taleplerini elde eder. Bu, ücrette de böyledir, demokratik talepte de böyledir.

Sözleşmelerde talep edilen noktaya işçi kendi gücüyle, sendikasıyla bütünleşerek ulaşacaktır. Bunun başka yolu yoktur. Demokrasinin, örgütlülüğün kuralı da budur. Başka bir şey beklenmemesi gerekir."

"İŞBİRLİKÇİLERE DİKKAT!"

"Siyasilerden muhalefette olan kesim hep sendikaları destekler. İktidarda olanlar yıpratmaya çalışırlar. İşçilerin birlik içinde talepte bulunmasını engellemeye çalışırlar. Kışkırtıcıları, işbirlikçileri ortaya sürmeye çalışırlar. Kendi küçük çıkarlarını toplumsal çıkarların önünde tutanlar ve sendikal rekabet içinde olanlar da bu işin içinde olabilirler. Bir başka kişi veya kuruluşun çıkarı için maden işçisinin geleceği ile oynanmasına hiçbir zaman izin verilmez. Sessiz kalmamalı. Bu böyle bilinmelidir.

Biz Türkiye'de demokrasiyi savunurken sendika içi demokrasiyi hiç ihmal etmemişizdir. Eleştirilerin her zaman olacağını ve açık olduğumuzu söyledik. Yapıcı, bütünleştirici olduğu sürece eleştirilere kucak açmışızdır. Ama emek düşmanı güçlerle işbirliği yapanlara ve yıkıcı faaliyetlere izin verilmez."

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri ENVER TOÇOĞLU:

"Kamu Sözleşmeleri"

TÜRK-İŞ'e üye sendikaların kamu kesiminde işçiler adına yaptıkları toplu iş sözleşmeleri, ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısındaki gelişmelerin ışığında şekillenmektedir.

Yıllardır halkımızı ezen enflasyonun kontrol altına alınamayıp, siyasal yapımızda meydana gelen ve zaman zaman kriz boyutlarına ulaşan oluşumlar, sendikalarımızın toplu pazarlık politikalarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

TÜRK-İŞ, toplu sözleşme görüşmelerinin sür'atle sonuçlanması ve uzayan müzakerelerden işçilerimizin zarar görmemesi için elinden gelen gayreti göstermektedir. Tabiidir ki, bu gayret temsil görevi çerçevesi içinde yürütülmekte, sendikalar arasında görüşbirliğinin sağlanması amacıyla birlikte hareket ön plana alınmaktadır.

Bütün bu çalışmalara rağmen, değişik işkollarında değişik biçimlerde üyelerden gelen baskılar da sözleşmelerin yapılmasında sendikacıları etkilemekte, yeni yeni arayışlara yönlendirmektedir.

Nitekim; henüz yeni bir Koordinasyon Kurulu teşkil edilmeden önce, Şeker-İş ve Demiryol-İş Sendikaları da kendi insiyatifleri ile söz-

ENVER TOÇOĞLU
TÜRK-İŞ
Genel Mali Sekreteri

leşmelerini bitirmişler, anlaşmaları imzalamışlardır.

Kuşkusuz bu iki sendikamızın sözleşmelerini yapmış olması, birlikte sürdürülecek diğer sözleşmelerde izlenecek politikalarda kendilerini TÜRK-İŞ bütünlüğü dışında sayacakları anlamını çıkarmamaktadır. Bir mücadelenin kaçınılmaz olduğu noktada, şimdiye kadar değişik konularda yapılan eylemlerde olduğu gibi TÜRK-İŞ'in yanında tüm güçleriyle tavır koyacaklardır. Bunun aksi asla düşünülemez.

1997 yılında yenilenecek toplu iş sözleşmelerinin işkollarının tümünde başarılı bir noktada imzalanması, başı içinde el sıkışarak yeterli hak ve menfaatlerin sağlanması ortak dileğimizdir. Şayet bu sağlanamı-

yorsa, elbette TÜRK-İŞ topluluğu yekvücut olarak mücadelesini eksiksiz verecek ve işçilerden aldığı güçle belirlenen hedefe mutlaka ulaşacaktır.

Şeker-İş ve Demiryol-İş sözleşmeleri, en azından diğer işkolları için bir yol açması bakımından ve enflasyona endeksli önemli bir katkı sağlamıştır.

Sözleşmelerin her iki sendikaların üyeleri arasında büyük memnuniyetle karşılanmış olması ise, başarının yakalandığının göstergesidir.

600 bin işçimizin toplu iş sözleşme görüşmeleri 10 Mart tarihinde TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu tarafından oluşturulan "Koordinasyon Kurulu" tarafından sürdürülmektedir.

Bu, yapılacak sözleşmelerin en azından Şeker-İş ve Demiryol-İş sendikalarının sağladığı haklar düzeyinde bir başarının garanti olduğu ortamda bir çalışmayı gerektirmektedir.

Koordinasyon Kurulu çalışmalarının en kısa sürede sonuçlanması hepimizin arzusu ve işçilerimizin de ortak arzu ve beklentisidir.

Hayırlı bir sonuca ulaşılacağına yürekten inanıyorum.

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri SALİH KILIÇ:

"Siyaset ve Sendika İlişkilerinde Yeni Boyutlar"

Ekonomik, sosyal ve siyasal değişimler sonucunda, dünyada sendikal anlayışlar kendini yeni boyutlara taşımaktadır. Bu çerçevede demokraside kendisini yeni değişken ve dinamiklerle ifade etme yolundadır. Klasik temsili demokrasinin yerini katılımcı demokrasinin alması gerektiği yolundaki tartışmalar giderek ağırlık kazanmakta, gündemi belirlemeye çalışmaktadır. Bugünkü mevcut yapısıyla parlamentomuz halkın tercihini yansıtmamaktadır. Bu konudaki kanaat giderek yaygınlaşmakta, bunun yerine toplumdaki bütün örgütlenmelerin aktif bir şekilde karar organlarında etkili olmayı amaçlayan katılımcı demokrasinin gerçekleşmesinin önerilmesi ve geliştirilmesi bugünkü toplumsal yapımızca yegane çözüm yolu olarak düşünülmektedir.

Ülkemizde de bu günlerde toplumu kimlerin yönettiği sorunlarına yanıt arandığı bir dönemden geçtiğini görmekteyiz.

Bu arayışlarda, birinci görüş nitelik, kurumlaşma, demokratikleşme, ikinci görüşte ekonomik, sosyal ve siyasal toplumsal yapımızı biçimlendiren alt ve üst yapı kurumlarının etkileri ile ekonomik maliyetin büyük rolü vardır parlamentonun oluşmasında.

Bu oluşumlar sonucunda sendikaların rolü ve tavırda önem arzeden bir konuma geldi.

1990 Nüfus sayımına göre çalışan nüfusun % 36'sının işçi olduğunu dikkate aldığımızda düşündürücü bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Bu tabloda çalışanlar oy

SALİH KILIÇ
TÜRK-İŞ
Genel Eğitim Sekreteri

tabanını, gücüne göre parlamentoya taşıyamadığını görmekteyiz.

1980 sonrası dönemlere baktığımızda 17. Dönemde % 2.8, 18. Dönemde % 1.3, 19. Dönemde % 1.1., 20. Dönemde % 1.1 gibi düşük oranlar ve sayısal bir yapı ile işçi ve sendikacı parlamenter gönderebilmiştir. Bu da Parlametoya siyasal partilerin talepleri ve lütufları sonucunda gerçekleşmiştir.

22 milyon iş gücünün 6.5 milyonun 2 milyonu ücretli, memur 4.5 milyonu sigortalı, 2 milyonu sendikalı, 1.8 milyonu işçi emeklisinin olduğu bir oy potansiyelinin parlamentoya kendi gücünü yeteri kadar taşıyamamasının sebep ve sonuç ilişkilerinin araştırılması ve parlamentoda etkinliğinin sağlanmasını geliştirecek mekanizmalar ve alan araştırılması yapılarak eğilim belirleme veya oluşturulması zamanıdır diyorum.

Ancak partileşmek mi yoksa oy gücünü yönlendiren, motive eden stratejilerin geliştirilmesi, genel ve bölgesel politikalar geliştirmek artık kaçınılmaz bir gerçektir. Bir örnekleme yaparsak Ankara'da kayıtlı 313.590 işçi vardır. 217.724'ü sendikalı ve 173.051 işçi emeklisi ile toplam 390.931 işçi kökenli çalışan memur eş ve çocuklar ile önemli bir oy potansiyeli mevcuttur. Ankara'da bir milletvekili 66 bin oyla seçilmektedir.

Biz bu oy gücümüzü örgütlü bir şekilde tabanımıza kararlı ve dürüst, inandırıcı bir şekilde takdim edebilirsek, oy gücümüzü yönlendirici çalışmalar mekanizmalar oluşturmamız halinde, birinci etapta % 25'ini yönlendirsek Ankara'da 90 bin oy, 2. etapta % 50'sini yönlendirsek 180 bin oy demektir. Bu çalışmaların olumlu ve olumsuz tepkileri olacaktır.

Ancak oy gücünü yönlendirme ve motive etme çalışmalarının sonuçları, siyasal partileri sendikaların kapısına getirecek siyasal cazibe merkezi olacak bir potansiyeli sağlayacaktır.

Bu çalışmalarda tabanın oluşmasında, sendikaların etkili bir sivil toplum kuruluşu olduğu gerçeğinden hareketle, bu niteliğiyle, sendikaların ülkenin işçi meseleleri dışında kalan sorunlarının çözümünde etkili olmak. Kendi sorunlarının çözümünde de belirleyici olması gerekir diyorum.

Bu eğilim ve yöneliş çalışmalarından sonra tabanın oluşumu, siyasal katılımı ve elde edilecek sonuçlara göre partileşme süreci tartışılmalıdır.

"Rekabet Kurulunda tüketici, işçi, memur ve esnaf örgütleride temsil edilmelidir"

- **TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Sabri Özdeş, Rekabet Kurulunda tüketicilerinde yer almasının gerekli olduğunu belirterek, "Rekabetin olmadığı, fiyat anlaşmaların yapıldığı, mal ve hizmet sunan özelleştirilen işletmelerin tekel haline geldiği bir piyasada en çok etkilenen kesimler tüketicilerdir" demiştir.**

SABRİ ÖZDEŞ
TÜRK-İŞ
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

kurulda yer almasının önemi buradadır"

TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Sabri Özdeş, "Rekabet Kurulu başkan ve üyeliklerinin atanması sırasında görülen politik çekişme ve spekülasyonların kurulun tarafsız yapısına gölge düşürdüğü şeklinde kamuoyunda ve tüketici örgütleri tarafından yapılan yorumlara TÜRK-İŞ olarak bizde katılıyoruz" dedi.

TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Sabri Özdeş, hükümetin Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yenileştirme ve ilave yatırımlarına özelleştirme yapılacağı gerekçesiyle izin vermemesinin, hükümetin taraf olduğu bir rekabet sorunu ortaya çıkardığını ifade ederek sözlerini şöyle sürdürdü.

"Rekabet Kurulu'nun ele alması gereken en önemli konunun, özelleştirme yapılacağı gerekçesiyle, KİTlerin çağdaş teknolojiyi kullanarak kara geçmesini sağlayacak yatırımlar hükümetler tarafından yapılmamakta ve aynı işi yapan özel sektöre, haksız bir kayırma yapılmaktadır. Rekabet ilkesi bu aşamada ihlal edilmekte, hükümet uyguladığı ekonomik politikalar gereği rekabeti ortadan kaldıran taraftan biri durumuna gelmektedir."

TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Sabri Özdeş, Rekabet Kurulu'nun atanmasını takiben, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un iki yıllık bir gecikme sonrası yürürlüğe girmesini memnunlukla karşıladıklarını belirtmiştir. Özdeş, Rekabet Kurulunda tüketicilerin de temsil edilmesini sağlayacak değişikliklerin biran önce yapılması gerektiğini ifade ederek şunları söyledi.

"Rekabetin olmadığı, fiyat anlaşmalarının yapıldığı bir ortamdan en çok etkilenecek kesimlerin başında tüke-

ticiler gelmektedir. Ancak Rekabet kurulunun yapısına baktığımızda ne yazık ki tüketici örgütlerinden hiç bir temsilcinin kurulda yer almadığı görülmektedir. Keza çalışanların, küçük esnaf ve sanatkarlarımızın da kurulda temsilcilerinin olmamasını anti-demokratik bir uygulama olarak görmekteyiz. Günlük erzağını satın alan bir tüketici hangi firmaların fiyat anlaşmaları yaptığını nasıl anlayacak ve nasıl şikayetçi olacaktır. İşte etkin bir piyasa denetimini zaten her gün yapan tüketici örgütlerinin, işçi sendikalarının, esnaf kuruluşlarının da

ÖZELLEŞTİRME KAYNAK TÜKETİYOR

ORHAN BALTA

TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı

Refahiyol Hükümeti, yapısal reformlarla uğraşmak yerine, varolan kaynakları değerlendiriyoruz masalıyla, özelleştirmeye ivme kazandırdı.

Aslında uyguladıkları özelleştirme mantığının temelinde yatan kaynak değerlendirmek değil, tüketmek. Gerçekten de kaynak değerlendirmek gibi bir amaçları olsa idi, herşeyden önce milyarlarca liralık tatil ve yol faturalarını devlete yüklemekten (en azından bsit insani ve ahlaki değerler adına) kaçınmaları gerekirdi.

Bunlardan vazgeçtik, asıl önemlisi, ülkenin ekonomisi, geleceği açısından son derece stratejik önemi haiz kamu kuruluşları komik diye nitelenebilecek fiyatlarla elden çıkarılmaya çalışılıyor. Bundan bir yıl önce aynı Hükümet olmasa da özelleştirme yanlıları Sigara Fabrikalarını satmaya kalkmışlardı. Hem de altı ay gibi kısa bir sürede. Dediler ki altı ay içinde sattık sattık. Sonra para etmez.

Altı ay geçti bir altı ay, iki altı ay daha geçti. TEKEL gene ayakta. Olması gerektiği gibi. Yine üretmeye yine, kamuya kaynak aktarmaya, yine Türk tüccarlığını ayakta tutmaya devam ediyor. Edecek ve etmeli de.

Yıllardan beri hep söyleyegeldik. Özelleştirmelere karşı koymak yenilikçiliğe, gelişmeye karşı koymakla eşanlamlı değildir. Meseleyi bu şekilde algılayıp, savunmasını yapmak, yeni sömürü düzeninin parçası ve bilerek ya da bilmeyerek aleti olmak demektir.

Bu noktada asıl gerekli olan şey, özelleştirme uygulamaları sonucunda toplumun kaybedeceği geleceği ve çıkarlarının vehametini tüm gerçekliği ile kavrayıp, bunu kitlelere anlatabilmektir. Anlatabilmenin yolu da tüm çıkarzedelerin demokratik güçlerini birleştirip işbirliği yapmasından geçiyor. Biz kendi hesabımıza yıllardan beri bunun sıkıntısını yaşadık. Sigara sektörünün ulusal kuruluş dışına açılmasının sonuçta dönüp ekiciyi de vuracağı tezlerimize, işbirliği çağrılarımıza ne yazık ki ilgili kesimler hep uzak kaldı. Ta ki, tehlike burunlarının dibine geldiği zamana dek. Ama bu arada çok şey de kaybettik.

Şimdi, Refahiyol Hükümeti, üretimi ve yatırımları canlandırmadan, yani geleceğe dönük kazanç getirici, toplumu rahatlatıcı uzun vadeli hiçbir girişimde bulunmadan, Cumhuriyetin tüm kazanımlarını elden çıkartıp günü rahatlatmak peşinde koşuyor. O kurumlar ki, Türkiye ekonomisinin yapı taşları olmuş, özel sektörün gelişmesine kaynaklık teşkil etmiş, ülkenin gelir dağılımı sorunlarına önemli ölçüde katkı sağlamış kurumlar. Bu kurumlar, kuruluş amaçlarını kaybetmemiştir. Hatta yeni dünya düzeni denilen sistem içerisinde önemini daha da arttırmıştır. Eğer hâlâ bağımsızlık karakterimizdir diyebiliyorsak, bu gerçeği inkar etmemiz mümkün değildir.

Seçim vesilesiyle, ya da böyle bayram seyran razan vesilesiyle birer defalık ceplere sıkıştırılan paralar, toplumu içten içe tüketen, kemiren, tüm ahlaki ve sosyal değerleri altüst eden gelir dağılımı ve sosyal adalet sorunlarına çözüm getirir mi?

Elbette hayır. Bunların toplumsal gerçekler ve gerçeklerle uzak yakın hiçbir ilişkisinin olmadığını yapanlar da biliyor. Hem de en kalitesizinden, en düzeysizinden siyasal istismar yapıldığının çok iyi farkındalar. Ama çapları ve güçleri bu kadarına yetiyor.

Bu ülkenin en ciddi ve acil gündemi gelir dağılımındaki bozukluk ve işsizliktir. Açıklanan son rakamlar hem bireysel olarak, hem de bölgesel olarak bu işin tam bir fecaat boyutuna geldiğini gösteriyor. Böylece bir tabloda acil çözümün yolu özelleştirmeden değil, mutlak özerkleştirmeden geçiyor.

Siyasal, parasal çıkar, nüfuz ticareti uğruna ülkenin gerçekten varolan kaynaklarını paramparça edip dağıtmak asla çözüm değildir. Çalışmaktan hoşlanmayan mirasyedi sorumsuzluğu ile bu kurum ve kuruluşlar da elden gittiğinde yeni bir kaynağı nereden bulacaksınız?

Düşün artık bu ülkenin limanlarını, sigara fabrikalarının, enerji santrallerinin, yıllar yılı gelir dağılımı ve sosyal adalet hedeflerine gerçek anlamda tek hizmet vermiş olan, gerçek kaynaklarının yakasından. Düşün ki kendilerini bulsunlar, rotalarını akıl yolunda çizibilsinler.

Kaynak değerlendirmek, yok ederek olmaz. Kaynak değerlendirmek, geliştirmekle, yenisini yaratmakla, büyümekle, daha üretken kılmakla olur.

Leşle beslenen akbabalar misali bekleyenlerin önüne leşlerini çıkartıp atmak için yıllardır uğraşılıyor. Ama bu kuruluşlar elden çıkarsa, o zaman asıl tüm ülkenin leşi çıkacak. Nitekim ortalığı saran pis kokular da bunun tipik bir göstergesi.

İşçi sendikaları bu noktada tarihi bir görevi üstlenmiş durumda. Ya insanca yaşamak, herkese iş ve aş uğruna, insan hak ve özgürlüklerini yaşatmak uğruna, varlıklarını borçlu oldukları demokrasi, özgürlük ve eşitlik uğruna verilen özelleştirme karşıtı savaşının yürütücüsü, öncüsü olacaklar, ya da işsiz, meşeksiz, gelirsiz, birilerinin kör vicdanlarını yalancı rahatlıklara kavuşturan para zarflarını kapışmak için birbirini yiyen zavallılar topluluğunun bir parçası olmayı içlerine sindirecekler.

Biz bu ikinci seçeneği içimize sindiremiyoruz. Demokrasiye olan inancımız ve bağlılığımız, insanlık onurumuz ve sorumluluk duygumuzla, savaşım vermek bize yakışandır.

Türkiye'de işsizlik son yıllarda hızla artmaktadır. Bunda en önemli etmen, kırsal bölgelerde yaşanan geciktirilmiş mülksüzleşme ve kentlere göçtür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde yaşanan ekonomik büyüme, kırsal kesimde küçük üreticiliğin korunması ve hatta geliştirilmesini olanaklı kılacak kaynakları sağladı. Siyasal iktidarlar, kendileri açısından bir oy deposu olarak gördükleri kırsal kesim nüfusuna, bu olanaklardan yararlanarak önemli destekler verdi. Diğer taraftan, özellikle Çin, Vietnam, Laos, Kamboçya gibi ülkelerde yaşanan siyasal gelişmelerden sonra, uluslararası sermayenin genel politikası, gelişmekte olan ülkelerde küçük üreticiliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesi oldu. Bu anlayışın bir sonucu olarak, bir taraftan bazı ülkelerde "beyaz devrim" adıyla tarım ve toprak reformları uygulandı, diğer taraftan küçük üreticilik çeşitli subvansiyonlarla ayakta tutuldu ve hatta geliştirildi.

Ancak, ekonomik bunalım, gelişmekte olan ülkelerde ucuz işgücü gerektiren yeni uluslararası işbölümü ve Sovyet sisteminin çöküşü sonrasında, kırsal kesimde küçük üreticiliğe verilen bu destek hem çok yüksek maliyetli ve hem de siyasal açıdan gereksiz konuma düştü. Buna bağlı olarak, genel olarak gelişmekte olan ülkelerde, özel olarak

da Türkiye'de kırsal kesimde bir mülksüzleşme süreci hızlanarak sürdürüldü.

24 Ocak istikrar programı sonrasında tarıma verilen destek önemli ölçüde azaltıldı. IMF yetkilileri de, ülkemizdeki bazı yöneticiler de, tarımın gayri safi yurtiçi hasıladaki payının yüzde 15 dolaylarında kalmasına karşın, kırsal kesim nüfusunun yüzde 45'ler düzeyinde olmasının sakıncalarından ve kırsal kesim nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının yüzde 15'lere indirilmesi gereğinden söz etmeye başladılar. Gerçekten de, 1980 nüfus sayısı sonuçlarına göre, nüfusun yüzde 56,1'i buca ve köylerde oturuyordu. Bu oran 1990 nüfus sayımı sonuçlarında yüzde 41'e indi. 20.000 nüfusu kırkent ayrımında eşik olarak alınırsa, hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre,

1996 yılı Nisan ayında faal işgücünün yüzde 55'i hala kırsal kesimdeydi.

Türkiye'de son yıllarda kırsal bölgelerden kentsel bölgelere doğru hızlı bir göç ve buna koşut bir mülksüzleşme süreci yaşanmaktadır.

Kırsal kesimde hakim olan durum, küçük toprak mülkiyeti ve küçük ölçekli hayvancılıktır. Kırsal bölgelerden kentlere göçenler, topraklarından ve geçim sağlayıcı hayvancılıktan kopmakta ve mülksüzleşmektedir. Bu süreç henüz DİE verilerine yansıtılmamıştır. Mülksüzleşen kırsal kesim üreticilerinin kentlerde formal sektörde istihdamı çok zordur. Genel eğitim, kayıt-dışı sektörde istikrarsız işlerde çalışmaktır. Bunların önemli bir bölümü de ücretli çalışmadır. Kent- sel bölgelerde (tarım-dışı sektörde) kadının işgücüne katılım oranında da bir düşme görülmektedir. Örneğin, 1996 Nisan hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre, kadınların işgücüne katılma oranı kentsel bölgelerde yüzde 14,6 iken, kırsal bölgelerde yüzde 48,6'dır. Kentlere göçen köylü kadınlar formal sektörde değil, kayıt-dışı ilişkiler içinde enformal sektörde çalışma eğilimindedir. Bu alandaki ücretli çalışma ise DİE verilerinde kayıtlarda gözükmemekte, son derece dinamik işgücü yapısı, DİE verilerine yansımamaktadır.

Günümüzde kırsal kesim-

den kentlere doğru hızlı bir göç ve kırsal kesim üreticilerinin geciktirilmiş mülksüzleşmesinde son derece hızlandırılmış bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç önümüzdeki yıllarda da hızlanacaktır. Bu süreci yaratan çeşitli etmenler vardır:

Tarım ve hayvancılığa verilen destek sistemli bir biçimde azaltılmaktadır. Subvansiyonlar ve destek fiyat uygulamaları, tarımda küçük üreticiliği çekici olmaktan çıkarmıştır. SEK, EBK ve Yem Fabrikaları gibi hayvancılığa büyük destek veren kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi, hayvancılığı çökertmiştir. Çeşitli tarım ürünleri ve et ithalatında sağlanan kolaylıklar da küçük üreticiliğe dayalı tarımın ve hayvancılığın çökertilmesinde etkili olmuştur. PKK'nın terör eylemleri ve hükümetlerin karşı stratejisi de çok sayıda köyün boşalmasına veya boşaltılmasına ve 2-3 milyondolayında olduğu tahmin edilen bir nüfusun geleneksel ekonomik faaliyetlerinden tamamiyle koparak mülksüzleşmelerine, kentlere göçlerine ve ucuz işgücü kaynağı olarak işsizler ordusu saflarını daha da büyütmelerine yol açmıştır.¹ Bu gelişmeler, DİE ve DPT verilerine yansımamıştır. Bu göçler, "yeni kent yoksulları" olarak isimlendirilen büyük bir kitle yaratmıştır.

Ekonomik nedenlerle ve PKK'nın terör eylemlerine doğrudan veya dolaylı olarak bağlı göçün özellikle Di-

yarbakır, Adana, Mersin, İstanbul ve İzmir gibi göç alan merkezlerde işsizlikte yol açtığı patlama kolaylıkla gözlenebilirken, DİE ve DPT verilerinde işsizlikte bir azalmadan söz edilebilmektedir.

DİE'nin hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre, Türkiye'deki açık işsizlerin sayısı 1994 yılı Nisan ayında 1,9 milyon iken, 1996 yılı Nisan ayında 1,4 milyona **gerilemiştir**. Kentlerdeki işsizlik ise 1994 yılı Nisan ayında 1,3 milyon düzeyindeyken, 1996 yılı Nisan ayında 952 bin düzeyindedir. DPT de, 1994 yılında yüzde 8,1 olan işsizlik oranının 1996 yılı Nisan ayında yüzde 6,3'e gerilediğini ileri sürmektedir.² Türkiye gerçeğiyle ve son yıllarda hızlanan işgücü dinamikleriyle bir parça ilgili bir kişinin bu iddiaları ciddiye alması mümkün değildir. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yayınladığı veriler de Türkiye'deki işsizlik düzeyini göstermemektedir.³

Diğer taraftan, Türkiye'de sermaye birikiminde ulaşılan düzey, kentsel bölgelerde küçük esnaf ve sanatkarın bir bölümünün tasfiyesini getirmektedir. Özellikle büyük sermayenin perakende ticarete doğrudan girmesi, kredi kartı kullanımının yaygınlaşarak bir ölçüde veresiye defterinin yerini alması ve hipermarketlerin hızla yayılması, bakkalların sayısında hızla bir azalmaya yol açmıştır.

Avrupa Birliği ile girilen gümrük birliği de bazı işletmelerin kapanmasına, bazılarında da istihdamın daraltılmasına neden olmuştur.

Bu gelişmelerin hiçbirini de DİE veya DPT verilerinden izlemek olanaklı değildir.

5 Nisan istikrar programı sonrasında işten çıkarmalarda da bir artış gözlenmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, 1992 yılında 992 bin, 1993 yılında 929 bin, 1994 yılında 1 milyon 192 bin ve 1995 yılında da 820 bin kişi işten ayrılmıştır.⁴ Ancak son yıllarda işten ayrılmalar özellikle kayıt-dışı sektörde yaşanmakta ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine yansımamaktadır.

1 Bir yabancı kaynak, Türk resmi kaynaklarının açıklamalarına göre 1994 yılı sonuna kadar Güneydoğu Anadolu'da 2664 köyün ve mezranın boşaldığını veya boşaltıldığını ileri sürmektedir (Karsen, G.M. (ed.), **Human Rights Report, Conflict Dynamics and Human Rights Problems**, Norwegian Institute of Human Rights, Oslo, 1996, s. 64). **Cumhuriyet** Gazetesi'nin 23.2.1997 Şubat tarihli sayısında ise, olağanüstü hal bölge valisi Necati Biliç'in 900 köy ve 1600 mezranın boşaldığı veya boşaltıldığını söylediği belirtilmektedir.

2 DPT, **1997 Yılı Programı**, s. 36.

3 İş ve İşçi Bulma Kurumu, **1995 İstatistik Yılı**, Yay. No. 292, Ankara, 1996.

4 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, **Çalışma Hayatı İstatistikleri-Temmuz 1996**, Yay. No. 20, Ankara, 1996, s. 121.

KÜRESELLEŞME SADECE BİR EĞİLİMDİR

Prof. Dr. OĞUZ OYAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdürü

İnsanlar genelde kolaycılığa yatkın oluyor. Bu kolaycılığın yol açtığı en büyük yanlışlardan biri, bazı dönemlerde öne çıkan kimi eğilimlerin olmuş bitmiş gibi algılanması oluyor. Oysa eğilimlerin temposunu kaybedebileceği, karşıt eğilimlerin devreye girebileceği, toplumsal ve ekonomik süreçlerde kopuşlar hatta geriye dönüşler olabileceği hesaba katılmak zorunda. Dünyada en büyük yanlışların nüfus artışı tahminlerinde yapılmasının nedenleri üzerinde düşündünüz mü? Çok karmaşık bir toplumsal hareketliliğin az sayıda değişkenin dikkate alındığı denklemlerle açıklanamamasından daha doğal ne olabilir? Nitekim Türkiye'de nüfus büyüklüğünün kısa zamanda 100 milyon sınırına ulaşacağı kesin beklentisi içinde olanlar, nüfus hareketinin yeni dinamikleri karşısında bu sınıra belki de hiçbir zaman ulaşamayacağını öğrenince buna inanmak istemiyorlar! Küçük üreticiliğin bir eğilim olarak etkisini kaybedecek olmasını küçük üreticiliğin sahneden silinmesiyle özdeş tutanlar, bu kategorinin kendini değişik biçimlerde yenileme sürecinin ayırdına vardıklarında olasılıkla onlarca yıllık bir düşünsel yanlışlığı yaşamış oluyorlar.

Örneğin tekelleşme sürecinin kapitalist sistemin son yüzyıllık gelişmesini en fazla etkileyen eğilimlerden biri olduğu doğru. Ancak bu sürecin nihai sonucuna vardığını, her ülkede her sektörde tek bir firma, hatta giderek dünyada her sektörde tek bir çokuluslu firma kaldığını söyleyebilir miyiz? Bu kadar uç noktalara gitmeye gerek yok. Küreselleşme yandaşlarının veya küreselleşmeyi olmuş bitmiş sayımların iddiası neydi? Küresel ekonominin ulusal devletlerce denetlenemez küresel güçlerin

egemenliği altına girmesi ve bu değişimin aktörleri olan uluslarüstü (çokuluslu evreyi de aşmış) firmaların hiçbir ulus devlete tabi olmadan istedikleri bölgeyi seçerek faaliyet göstermeleri... Oysa, bugün "çokuluslu" olarak adlandırabileceğimiz işletmelerin elde ettikleri katma değerın dörtte üçü dolayında bir bölümü halâ menşe ülkelerinde gerçekleştirilmektedir.

Dahası var. Dış ticaret hacmi bakımından bugünkü ekonomiler 1914 öncesinde olduğundan daha fazla dışa açık değiller. Dış ticaret hacminin ulusal gelire (GSYİH'ya) oranına bakıldığında, bugünkü gelişmiş ülkeler 1914 öncesinin sanayileşmiş ülkeler bloğundan daha fazla dışa açık bir görüntü vermiyor. Hatta Japonya'da bu oran yüzde 30'lardan yüzde 15'lere iniyor! Sadece ABD için yüzde 10'lardan yüzde 20'ye doğru net bir artış gözlenebiliyor. (İngiltere için her iki dönemde de % 40'ın üstünde). Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar giden 30 yıllık dönemde ekonomilerin dışa açıklık derecelerinde bir daralma ortaya çıkıyor. Bunun nedeni iki büyük dünya savaşı yanında, 1929 Büyük Krizi ve 1917 sonrasında rakip bir ekonomik sistemin ortaya çıkması oluyor. 1950 sonrasındaki gelişmeler ise 1990'lara gelindiğinde ancak yüzyıl başının görelî değerlerini yakalamaya olanak veriyor. Gerçi mutlak rakamlar bakımından yüzyıl başının değerleri çoktan aşılmış durumda. Ancak karşılaştırmalar açısından oranlar önem taşıyor. Örneğin, karşılaştırma açısından anlamlı olan, uluslararası ticaretin mutlak büyüklüğü değil, dünya toplam geliri içindeki payıdır.

Yanılıcı olan, 1990'ların görelî büyük-
lüklerini sadece 1940'lar veya 1950'lerin
büyüklükleriyle karşılaştırmak oluyor.
1990'ların düzeyi, 1940'lara kıyasla kuşku-
suz büyük bir uluslararasılaşmayı temsil
ediyor. Ancak sadece 40-50 yıl öncesine
bakmak yanıltıcı oluyor. Çünkü dünya
yüzyıl başında yüzyıl ortasından daha "kü-
resel"di.

Sermaye akışkanlığı bakımından da
bazı ülkelerin 1914 öncesinde bugünkün-
den daha fazla uluslararasılaştığına dikkat-
ti çekmek gerekiyor. Örneğin uluslararası
sermaye hareketleri İngiltere'de 1905-1914
arasında ulusal gelirin yüzde 6.5'ine ula-
şan bir önem taşıyabiliyordu; bu oran İn-
giltere'de 1980'li ve 1990'lı yıllardan dahi
aşılabilmiş değildir. Emegın uluslararası
akışkanlığının 1914 öncesinde bugün ol-
duğundan daha serbest olduğunu da akıl-
dan çıkarmamak gerekiyor.

İdeolojik yükü bir yana, "küresel ekono-
mi" kavramının bir dil aşırılığı olduğunu,
dolayısıyla "uluslararası ekonomi" türün-
den vurguların bugün halâ amaca daha
uygun düşeceğini gösteren başka örnekler
de var. İşin özü şurada: Küresel anlamda
entegre olmuş bir dünya ekonomisinde,
mal ve hizmet fiyatları emek ve sermaye
gibi faktör fiyatlarının tüm dünyada eşit-
lenme eğilimine girmesi ve fiyat farklılıklar-
ının sadece kalite farklarını yansıtmaması
beklenir. Çünkü entegre bir dünyada mal
ve hizmetler ile üretim faktörlerinin akış-
kanlığını kesen hiçbir etken ortada kalmamış-
tır ya da ihmal edilecek düzeye inmiştir;
devletler vergi politikalarıyla veya
farklı düzenleme maliyetleriyle küreselleş-
meden sapıncı etkilerde bulunmazlar,
çünkü toplam vergi yükünün tüm kapita-
list ülkelerde eşitlenme eğilimine girmesi
beklenir.

Pekala böyle bir dünyayı siz tanıyor-
musunuz?

Eğer evet diyorsanız niçin Türkiye'deki
otomobil fiyatları GB'ne rağmen hâlâ
AB'dekinin üzerinde ve ABD'dekinin nere-
deyse 2 katı? Daha kaliteli oldukları için
mi? Toplam vergi yükü ülkeler arasında

halen önemli farklar taşımasına rağmen
niçin salt bu nedenle sermaye kaçışı (ör-
neğin İskandinav ülkelerinden ABD'ye
doğru) yaşanmıyor?

AB içinde dahi vergi uyumlaştırması ni-
çin bugüne kadar sağlanabilmiş değil?

Uluslararası entegrasyonun daha ileri
boyutlara gittiği kısa vadeli sermaye hare-
ketlerinde bile soru işaretleri bulunuyor.
Faiz hadlerinin tekleşme sürecinin 1971
öncesindeki altın referanslı sistemden da-
ha iyi durumda olmaması yeterince uyarı-
cı bir örnek sayılmaz mı?

Bu sorular çoğaltılabilir. Sorular, küresel-
leşme diye bir olgu olmadığını kanıtlamak
için sorulmuyor. Sadece bu olgunun eği-
limsel ve görelî konumunu doğru değer-
lendirmek için soruluyor.

Ayrıca yanlış kavramları ve abartmalı
kabülleri düzeltebilmek için sarsıcı sorula-
rın ortaya atılması gerektiğini de gösteriyor.
Tıpkı bükülmüş bir çubuğu düzeltmek için
tersine bükme yönünde kuvvet uygulama-
nın gerekli olduğu gibi.

Egemen söylemi olduğu gibi kabul et-
memenin bir nedeni de şu: Yeni liberallere
göre küreselleşme karşı konulamaz bir sü-
reçtir. Bu sürece direnmek demek, onlara
göre, uluslararası rekabetin dışında kal-
mak ve büyüyen dünya ticaretinden pay
alamamak demektir. Bir kere bu abartılı
iddiaya yakayı kapırdınız mı artık ne
vahşi kapitalizmin sömürüsüne, ne özelleş-
tirmeci ideolojiye, ne sosyal devletin kü-
çültülmesine karşı söyleyecek sözümüz
kalmaz.

"Küreselleşme" meselesine bu nedenler-
le ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Kuşkusuz bu
tür bir yaklaşım, üretimin ve istihdamın es-
nekleştirilmesi yönündeki dayatmaların
emeğin iş güvenliği açısından yolaçtığı
tahribatların gerçek boyutlarıyla kavran-
ması ve mücadele edilmesi gerekliliğini or-
tadan kaldırmaz.

REFAHYOL HÜKÜMETİ'NİN SAĞLIK 'REFORMU':

SAĞLIKTA ÖZELLEŞTİRME I

SEYHAN ERDOĞDU

YOL-İŞ Sendikası Genel Başkan Danışmanı

REFAHYOL Hükümeti "Türkiye Sağlık Sistemi Reformu" olarak hazırlanan uygulamaları hayata geçirmek için üç kanun teklifini TBMM'ne getirmeye hazırlanıyor.¹ Bunlar **'Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanun Tasarısı'**,² **'Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanun Tasarısı'**³ ve **'Sağlık Finansmanı Kurum Kuruluş ve İşleyiş Kanun Tasarısı'**⁴dır.

REFAHYOL bu tasarları Mayıs 97'ye kadar kanunlaştırmayı ve pilot uygulamaya geçmeyi planlamaktadır. Böylece 1980'li yıllarda gündeme gelen, çeşitli yasa tasarıları halini alan, 1990'larda hızlanan, sendikaların ve meslek kuruluşlarının yoğun tepkisine neden olan IMF ve Dünya Bankası destekli sağlıkta özelleştirme girişimi REFAHYOL'un özelleştirme yılı ilan ettiği 1997 yılında başlatılacaktır. Bu genelleşmiş özelleştirmenin dışında kalan tek 'sosyal' sağlık hizmeti Milli Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin mensuplarına sağladığı sağlık hizmetleri ve Milli Savunma Bakanlığı hastaneleri olacaktır. Uygulama birinci yıl Bilecik ve Eskişehir ikinci yıl Afyon ve Kütahya illerinde yapılacak, daha sonraki dört yıl içinde **tüm Türkiye'de** uygulanacaktır.

REFAHYOL paketi sağlık evlerinin, sağlık ocaklarının, SSK'nın devlet, üniversite ve belediye hastanelerinin, sağlık için bütçeden ayrılan kaynakların özel kesime devri demektir. Bu uygulama **mevcut sosyal sağlık sigortalılarının da** Genel Sağlık Sigortası adı altında **özelleşeceği** bir yapının kurulmasını hedeflemektedir. Yeni sistem, tüm vatandaşlar için **sağlıkta sosyalleşme** hedefinin dayanağı olabilecek bütün yasa, kurum ve uygulamaları ortadan kaldıracak, özel hekimler, özel hastaneler, özel ilaç, sağlık teknolojisi ve teçhizatı satıcıları ve çokuluslu tekeller için **sağlıkta özelleştirmenin** yasal, kurumsal ve finansal yapısını kuracaktır.⁵

SAĞLIK OCAKLARININ, SAĞLIK EVLERİNİN VE HALK SAĞLIĞI LABORATUVARLARININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ: BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİ VE AİLE HEKİMLİĞİ KANUNU

Refahyol paketinin birinci ayağı Kamu

Sağlığı Merkezleri ve aile hekimliğidir. Önerilen sisteme göre il sağlık müdürlüklerine bağlı olarak her ilçe merkezinde en az bir ilçe kamu sağlığı merkezi kurulacaktır. Bu merkezin görevleri arasında planlama, yönetim, koordinasyon, koruyucu sağlık hizmetleri, laboratuvar, görüntüleme hizmetleri, aile planlaması, adli hekimlik, aile hekimliği birimlerini denetleme bulunacaktır. Ancak bu merkezler idari birimler olacak ve bazı laboratuvar hizmetleri dışında tanı ve tedavi hizmetleri yapmayacaklardır.

Ayrıca her kamu sağlığı merkezinde İl Sağlık Müdürlükleri ile yaptığı sözleşmeler çerçevesinde sağlık hizmeti veren aile hekimlikleri kurulacaktır. Aile hekimleri kişisel koruyucu hizmetler ve ayakta tedavi hizmetleri veren özel doktorlardır. Yanlarında işçi statüsünde en az 1 ebe ve 1 hemşire çalıştırmak zorundadırlar. Bağlı bulunduğu sosyal güvenlik kuruluşunun sağlık hizmetlerinden yararlanmak isteyen vatandaşın, ikamet ettiği kamu sağlığı bölgesindeki bir aile hekimine kaydını yaptırması şarttır. Vatandaş, hastalık vb. durumunda ilk müracaatı aile hekimliğine yapacak, aile hekimi gerek görürse onu hastaneye sevk edecektir. Aile hekimine kayıtlı olmayanlar sosyal güvenlik kuruluşlarının yardımlarından yararlanamayacaklardır.

Yasaya göre bir aile hekimliğine en fazla 3000 kişi kaydolabilecektir. Aile hekimleri il sağlık müdürlüğü ile sözleşme yapacaklar, buna göre hekimlere önce bir taban bedel ödenecektir. Bu bedel Bakanlar Kurulu'na belirlenecek ve ilgili sosyal güvenlik kuruluşlarına ve aşağıda anlatacağımız Sağlık Finansman Kurumu'na devlet bütçesinden yapılacak transferle karşılanacaktır. İkinci ödeme ise kişi başına yapılan ve ilgili sosyal güvenlik kuruluşunun ve Sağlık Finansman Kurumu'nun gelirlerinden karşılanacak bir ödeme. Mevcut sosyal güvenlik kuruluşları İl Sağlık Müdürlükleri ile sözleşme yaparak aile hekimliği sistemine dahil olacaktır.

Uygulamaya geçilen her il ve ilçede birinci basamak sağlık hizmeti veren sağlık

kuruluşu ve sağlık ocaklarından en az bir tanesi kamu sağlığı merkezine dönüştürülecektir. Bugün Türkiye'de 4226 sağlık ocağı mevcuttur. Sağlık ocaklarının sayısı özellikle kentlerde zaten son derece az olduğundan bu yaklaşıma göre tüm sağlık ocakları kamu sağlığı merkezlerine dönüştürülecek, böylece sağlık ocaklarının temel sağlık hizmetleri vermesi engellenecek, bu hizmet aile hekimliği kanalı ile özelleştirilecektir. Halen mevcut olan halk sağlığı laboratuvarları da kamu sağlığı laboratuvarlarına dönüştürülecektir. Bu sistem çerçevesinde işyeri hekimlerinin de fonksiyonu kalmamaktadır.

Her üç bin kişiye bir aile hekimi düşeceği ne göre bir hekimin günde 32 hastaya bakacağı varsayımı ile bu 3000 kişinin her birinin yılda 2.56 kere doktora gitme imkanı olabilecektir. Bugün sigortalı kişilerde senelik hekime başvuru oranı 2.44 olduğundan sigortalılar açısından hastane kapısına yığılmanın aile hekimi kapısına yığılmaya dönüşmesi beklenebilir. Bu durum özellikle hekim sayısının az olduğu doğu ve güneydoğu Anadolu'daki il ve ilçelerde daha fazla hissedilecektir. Aile doktorundan sevk almayan hastanın, bağlı olduğu sağlık sigortası kurumunun sağlayacağı hastane hizmetlerinden yararlanması da yasak olduğu için özellikle hekim sayısının az olduğu bölgelerde hastalar muayene ve sevk için aile hekimlerinin kapısında uzun süreler beklemek zorunda kalabilecekler ya da aile hekimleri 'sevk veren' özel doktorlar haline dönüşeceklerdir. Aile hekimleri baktıkları hasta başına ayrıca para alacaklarından ne kadar çok sayıda hastaya ne kadar az 'bakarlarsa' o kadar kârlı bir iş yapmış olacaklardır.

SSK'lılar açısından aile hekimliği sistemi şikayet edilen mevcut hasta yığılmasının ve muayeneye yeterli süre ayrılmamasının daha da kötüleşmesi demektir. 224 sayılı yasanın öngördüğü temellerde 'ücretsiz, tek ve bütün sosyalize sağlık sistemine geçilmesi' veya ilk adım olarak SSK'nın, sağlık ocaklarına ve işyeri sağlık örgütlerine mali ve teknik açıdan destek olması, ya da en azından SSK hastaneleri bünyesinde dispanserler açılması ve hasta kabul merkezleri kurulması ile çözümlenebilecek bir sorun SSK'lıların da özelleşmiş aile hekimliği sistemine dahil edilmesi ile daha da çözülmez hale gelecektir.

REFAHYOL yeni sağlık sisteminde herkesin aile hekimini seçebileceğini hatta beğenmezse 6 ay sonra değiştirebileceğini iddia etmektedir. Türkiye'de toplam hekim sayısı 61050'dir. Bu hekimlerin 26322'si uzman hekimdir. Uzman hekimlerin aile hekimi olma-

yıp 2. ve 3. basamak sağlık hizmetlerini verecekleri veya özel muayenehanelerinde çalışacakları varsayılabilir. 34728 pratisyen hekiminde ancak bir bölümü aile hekimliğine yönelecektir. Üstelik Türkiye'de hekimlerin yansı üç büyük ilde toplanmıştır. Hakkari'de hekim başına 13850 kişi düşerken İstanbul'da hekim başına 1000 kişi düşmektedir. Görüldüğü gibi Hakkari'de aile hekimliği uygulamasına geçildiği zaman vatandaşın hizmet alacağı aile hekimini serbestçe seçme hakkından söz etmek halkla alay etmektir. İstanbul'da bile çoğu kamu sağlığı merkezinde vatandaş değil aile hekimini seçmek aile hekimini bulursa kendini şanslı saymalıdır. Yalnızca hekim açısından değil her aile hekimliğinde çalıştırılması şart olan ebe ve hemşireler açısından da insan kaynaklarımızın son derece kıt olduğu ve hekim sayısına kıyasla ayrıca yetersiz kaldığı bilinmektedir. Yani vatandaş sağlık ocaklarından olurken, sağlık evlerinden de olacak, ebe ve hemşireler de aile hekimliği müessesesi içine çekileceklerdir.

Her mahalleye bir sağlık ocağı gibi yasal, toplumsal ve yapılabilir bir projeye ve toplum hekimliğine kaynak ayırmayanlarım, Kanun gerekçesinde halkı özendirmek için vatandaşın aile hekimini seçeceği, beğenmezse altı ayda bir değiştirebileceği ve bu aile hekimlerinin de vatandaş tarafından seçilmek için birbirleriyle rekabet edeceklerini ileri sürmelerinin nedeni saflık olmayacağına göre, sağlıkta özelleştirmeyi halka şirin göstermek, sağlık evlerini ve sağlık ocaklarını kapatarak aile hekimliği özelleştirmesine geçmek için halkı kandırmak olmalıdır.

Hastalara kendilerine en yakın yerde, iş yerlerinde, mahallelerde, evlerde birinci basamak sağlık hizmetlerinin verilmesi ve her sosyal güvenlik kuruluşu için sevk zincirinin çalıştırılması elbetteki istenen bir şeydir. Gene birinci basamak sağlık hizmetlerinin tek bir elde toplanması ve tüm sağlık hizmetleri sunumunun bütünleştirilmesi de istenen bir şeydir. Ancak 1961 yılında çıkarılan sosyalleştirme yasası bunların yasal zeminini zaten hazırlamıştır. Eğer birinci basamak sağlık hizmetleri halka ulaştırılmamışsa bunun nedeni bu hizmetlerin kamu eliyle yürütülmesi değil tersine yürütülmemiş olması, 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanunun uygulanmamasıdır. Sevk zincirini çalıştırmamanın yolu sağlık ocakları düzeyinde sevk yapabilecek ve temel sağlık hizmetleri verebilecek kuruluşları özelleştirmek değil bu kuruluşların sayılarını ve kapasitelerini artırmak giderek

tüm vatandaşları kapsayan bir sağlık ocakları sistemi kurmaktır.

SSK, DEVLET, ÜNİVERSİTE VE BELEDİYE HASTANELERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ: HASTANE VE SAĞLIK İŞLETMELERİ TEMEL KANUNU

Refahiyol paketinin ikinci ayağı hastanelerin sağlık işletmelerine dönüştürülmesidir. Önerilen sisteme göre 666 adet devlet hastanesi, 29 adet üniversite hastanesi, 5 adet belediye hastanesi ve 115 adet SSK hastanesi sağlık işletmesi adı altında yeniden örgütlenecektir.

Sağlık İşletmesine dönüştürülmüş olan her hastane ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olacak, hakkında dava açılabilir ve **borçlanabilecektir**. Devlet hastaneleri ve üniversite hastaneleri sağlık işletmesine dönüştürülürken gerekli olan işletme sermayesi döner sermayeleri ve bütçe kaynakları ile karşılanacaktır. SSK hastanelerinin işletme sermayesi ise SSK tarafından karşılanacaktır. **Bu hastaneler kendi gelirleri ile giderlerini karşılamak durumunda olacaklardır.**

Bu özerk hastaneler yönetim kurulları tarafından yönetileceklerdir. Örneğin sağlık işletmesine dönüştürülmüş bir SSK hastanesinin yönetim kurulu şu kişilerden oluşacaktır: İşletme Genel Müdürü, Tıbbi Hizmetler Müdürü, İşletme Müdürü, Hemşirelik Hizmetleri Müdürü, en fazla işçiyi temsil eden işçi konfederasyonunun, işveren konfederasyonunun ve işçi emeklileri derneğinin hastanenin olduğu ilde ikamet eden birer temsilcisi. Hastanenin en üst düzey yetkilisi olan ve yönetim kurulu başkanlığını da yürütecek olan işletme genel müdürünün SSK Yönetim Kurulu belirleyecektir. Ancak bu kişi işletmede çalışanların göstereceği iki aday ve SSK Yönetim Kurulunun belirleyeceği 1 aday olmak üzere üç aday arasından seçilecek, sonuçta karar gene de SSK Yönetim Kuruluna ait olacaktır. Tıbbi Hizmetler Müdürü, İşletme Müdürü ve Hemşirelik Hizmetleri Müdürü ise İşletme Genel Müdürünün teklif ettiği üç aday arasından SSK Yönetim Kurulunca belirlenecektir. Devlet ve üniversite hastaneleri de benzer yapıda olacaktır. Ancak bu hastanelerin yönetim kurullarında işçi ve işveren temsilcileri yoktur. Belediye hastanelerinin yönetim kurullarında ise ilgili mahalli idare meclisinin seçeceği iki üye bir de vali tarafından atanacak olan ticaret ve sanayi odası temsilcisi bulunacaktır.

Bu hastaneler özerk işletmeler olarak halihazırda hizmet satacaklar ve bu hizmeti satarken

hem birbirleriyle hem de özel hastanelerle rekabet edeceklerdir. Örneğin **SSK il sağlık müdürlükleri aracılığı ile ve ileriye dönük blok sözleşme yaparak bu sağlık işletmelerinden hizmet satın alacaktır**. SSK blok sağlık hizmetini SSK hastanelerinden alabileceği gibi, herbiri ayrı bir işletme olan diğer özel ve kamu hastanelerinden de alabilecektir. **Burada mantık hastaların müşteri, hastanelerin ise sağlık hizmeti satan birer işletme haline getirilmesidir. Bu yaklaşım diğer devlet, üniversite ve belediye hastaneleri için de geçerlidir.** Öte yandan sağlık işletmeleri serbest çalışan uzman hekimlerden de hizmet satın alabileceklerdir.

Kanuna göre rekabetçi işletmeler haline gelmiş olan hastaneler, pazarda (sağlık hizmetleri sunumunda), mümkün olduğunca çok müşteriyi (hastaları ve onların sağlık sigortası kuruluşlarını), mümkün olan en yüksek fiyatla kendilerine çekmek için çaba harcayacaklardır. **Ayrıca ileriye dönük blok anlaşmalar yapıldıktan sonra, müşterilere sağlık hizmetlerini satarken maliyetleri ne kadar düşük tutarlarsa o kadar kâr edeceklerdir.** Sağlık hizmetlerinin fiyatı ve kalitesi sağlık hizmetini satan özel, devlet ve SSK hastaneleri ile sağlık hizmetini satın alan özel veya sosyal sağlık sigortası arasında pazarlık konusu olacaktır. Bu durumda büyük kentlerdeki gelişmiş olanaklara sahip bir SSK hastanesi, veya büyük il hastaneleri, üniversite hastaneleri, referans hastaneleri, kamu kuruluşları ve sosyal sigorta kuruluşları ile değil de bir özel sağlık sigortası kuruluşu ile daha yüksek bedelli bir sözleşme yapabilecektir. Ayrıca bir devlet veya SSK hastanesinin, ilgili kamu kuruluşu, Emekli Sandığı veya SSK ile sözleşme yapmanın yanı sıra bir başka sosyal veya özel sağlık sigortası ile anlaşma yapabilme imkanı da vardır. Bu durumda 'sürümden kazanma' zihniyetini benimseyen işletme yönetiminin düşük fiyat-bölüşmüş müşteri mantığı ile hareket etmesi de mümkündür. Kaldı ki sağlık hizmeti alımı sözleşmeleri belli bir süre için yapılacağından ve Türkiye'deki hastane 'arzu' ile hastane 'talebi' arasındaki dengede hastane 'talebi' hastane 'arzu'na ağır bastığından sağlık hizmetleri 'piyasası' bir 'satıcı' piyasası niteliği taşıyacaktır. Bunun işçi dilindeki ifadesi, beğense de beğenmese de, işçinin, memurun ve emeklinin bağlı oldukları sosyal güvenlik kuruluşunun, elindeki parayla bulunduğu hastane ile yetinmek zorunda olduğudur.

'Müşteri'lerin, sözleşme döneminde, bu hastanelerin hizmetinden memnun kalma-

dıkları takdirde bunu nasıl belirteceklerine dair özel bir mekanizma öngörülmemiştir. Ayrıca satın alınan sağlık hizmetinin kalitesinin düşüklüğü yüzünden bu yıl ölen veya kalıcı bir biçimde sağlığını yitiren hastaların, ertesi yıl SSK Yönetim Kurulunun, veya bağlı oldukları sigorta kuruluşunun piyasada birbirleriyle 'rekabet' eden 'binbir' çeşit hastane arasından daha iyi bir hastane ile sözleşme yapması ihtimali ile nasıl bir teselli bulabilecekleri de belli değildir. Hastanelerin verimini veya verilen sağlık hizmetinin etkinliğini ölçmek ise başlıbaşına bir konudur ve hangi işletmenin emek ve/veya sermaye verimliliği açısından daha verimli olduğunu saptamanın hizmet sektöründeki zorlukları bir yana, özellikle sağlıkta bunun nasıl yapılacağı henüz çözülmemiş bir konudur. Örneğin yıl sonu itibarıyla bilançosunda kâr görünen bir hastane, başvuru başına veya yatan hasta başına ölen hasta açısından da rekor kırıyorsa verimli mi sayılacaktır? Ya da verimlilik doktor başına veya hemşire başına bakılan hasta sayısı ile mi ölçülecektir? Yoksul vatandaşlarımızın böbreğini zenginlere satarak 'super' kârlar sağlamak isteyen hastanelerin sayısı artıkcâ bunun suçlusu doktorlar mı, yoksul satıcılar mı, çaresiz alıcılar mı yoksa sağlık hizmetlerini özelleştiren 'kasaplar' mı olacaktır? Sağlık Bakanı özel hastanelerde yapılan böbrek ticaretinden dehşete düşerken asıl dehşet verici şeyin hükümetinin hazırladığı bu özelleştirme yasaları olduğu gerçeğini nasıl saklayabilecektir? Tek tek sağlık işletmelerinin kâr veya zarar etmesinin toplumun sağlık düzeyinin iyileşmesi veya kötüleşmesi ile nasıl bir ilgisi kurulabilecektir? Bebek ölüm hızlarında azalma, ana ölüm hızlarında azalma, belirli yaşta beklenen yaşam süresi, iş kazası sıklık oranı, iş kazası ağırlık oranı gibi sağlık göstergeleri 'kârlı' sağlık işletmelerinin 'bilançolarında' nasıl yer alacaktır.

Sağlık işletmelerinin yönetim kurulu üyesi de olan müdürleri, memur statüsünde olacaklardır, ancak hastanenin kârlarının % 5'i yönetim kurulu üyelerine ve müdürlere net olarak dağıtılacağından bu müdürler özel sektör işverenleri gibi hastanenin daha fazla kâr etmesi için ve dolayısıyla maliyetlerin düşmesi için gerekeni yapacaklardır. Kuşkusuz bu gereklerden en önce geleni işgücü maliyetlerini düşürmektir. **Bu amaçla müdürler ve öğretim elemanları dışında kalan bütün personelin 1475'e tabi işçi statüsünde çalıştırılması öngörülmektedir.** Çalışanların ücretleri ve çalışma esasları hastane yönetim kurulu tarafından belirlenecektir. Yöne-

tim Kurulu ayrıca sağlık çalışanlarının hizmet akdini sona erdirmeye de yetkili olacaktır. Kâr gayesi güden hastane yönetimi işgücü maliyetlerini mümkün olduğu kadar düşük tutmaya çalışacaktır. Sağlık işçilerini de kâr gayesi ortamına sokmak için bu işçilere hastane kârından pay verileceği belirtilmiş ancak bu pay dört brüt aylıkla sınırlanmıştır. **Bu kanunun uygulanması süreci içerisinde 100.000'i aşkın sağlık çalışanı işçi statüsüne geçmiş olacaktır.** Bu statüye geçmeyi kabul etmeyenler ise diğer kamu kurumlarına 'tayin' ya da çoğu memurun tahmin edilebileceği gibi 'sürgün' edilebileceklerdir.

Kanun, devlet ve SSK hastanelerinin işletme esaslarını özel sektörde olduğu gibi rekabet ve kâr ilkelerine dayandırırken bu sürecin başında ve sonunda **özelleştirme** öngörülmektedir. Sağlık işletmesi haline dönüştürülmesi öngörülen hastanelerin sahip olmaları gereken asgari standartlar Sağlık Bakanlığının çıkaracağı bir yönetmelikle belirlenecektir. Bu yönetmelikle belirlenen standartlara uyulmaması durumunda söz konusu hastaneler özelleştirilebileceklerdir. Devlet ve üniversite hastanelerinin bu standartlara uymaları için gereken sermayenin devlet bütçesinden sağlanacağı söylenirken SSK hastaneleri bu işletme sermayesini SSK fonlarından veya borçlanarak sağlamak zorundadır. Aksi halde kapatılma daha doğrusu özelleştirilme tehlikesi ile karşı karşıyadırlar. Kanunun bu hükmü devlet ve SSK hastanelerinin tıpkı KİT'ler gibi önce borçlandırılacağını sonra da kâr etmedikleri gerekçesiyle özelleştirileceklerini düşündürmektedir. Gerçekten de 20 Maddede Yönetmelik'le tanımlanacak olan fizik yapı, tıbbi donanım, insan gücü ve hizmet standartlarına uymadıkları anlaşılan veya kâr edemeyen hastanelerin 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu hükümleri-ne göre özelleştirileceği belirtilmektedir.

(Devam edecek)

- 1 T.C. Sağlık Bakanlığı, *Türkiye Sağlık Sistemi Reformu*, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Ankara 1996.
- 2 T.C. Sağlık Bakanlığı, *Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanunu Tasarısı Taslağı ve Gerekçeleri*, Ankara, Ocak 1997.
- 3 T.C. Sağlık Bakanlığı, *Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu Tasarı Taslağı ve Gerekçeleri*, Ankara, Ocak 1997.
- 4 T.C. Sağlık Bakanlığı, *Sağlık Finansman Kurumu Kuruluş ve İşleyiş Kanunu Tasarı Taslağı ve Gerekçeleri*, Ankara, Ocak 1997.
- 5 Soyer, Ata, 'Sağlık Reformu' Piyasa Ekonomisinin Meşrulaştırılması', *Mülkiyetler Birliği Dergisi*, Sayı 154, Nisan 1993, s. 41-48.

TÜRKİYE'DE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR: KÜRESELLEŞME OLGUSU VE GÜMRÜK BİRLİĞİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME (VI)

ÖZCAN KARABULUT

TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Bürosu Müdürü

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesiyle birlikte özelleştirme uygulamalarının hızlandırılacağı, rekabet edemeyen KOBİ'lerin kapanması nedeniyle istihdamın daralacağı göz önüne alınırsa, kısa ve orta erimde işsizliğin had safhaya çıkacağını tahmin etmek zor olmayacaktır. Bu durumda, hızlı nüfus artışına bağlı yapısal işsizlik sorununu yaşayan Türkiye'nin, yeni işsizlik türleriyle birlikte işsizlik sorunu artacaktır. Gümrük Birliği'nin çalışma yaşamına olumsuz etkilerinden biri de düşük ücret politikalarıdır. Yüksek enflasyona karşın yakın geçmişte önerilen sıfır ücret zammı, düşük ücret politikalarına verilebilecek bir örnektir.

Uluslararası kuruluşların Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesini istemelerinin altında Türkiye'de işgücü maliyetinin düşüklüğü yatmaktadır. TİSK, TUSİAD gibi iş çevreleri Gümrük Birliği'nde rekabet edebilmek için tek koşulun işgücü maliyetlerinin düşürülmesi olduğunu ileri sürmektedirler. Rekabet için tek koşul olarak ileri sürülen işgücü maliyetinin düşürülmesi işçi sendikalarına rağmen yapılamayacağına göre, Gümrük Birliği ile birlikte sendikalaştırma çabaları yoğunlaşacaktır. Öte yandan, Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üye olmadığı için sendikal hakları güvence altına alan "Çalışanların Temel Sosyal Hakları Şartı"na da uymak zorunda değildir. Başka bir anlatımla, serbest dolaşım, istihdam ve ücret, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sosyal koruma, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık ve mesleki eğitim, kadın ve erkek işçilere eşit davranma, işyeri ortamında işçi sağlığı ve iş güvenliğinin korunması, çocuk ve gençlerin korunmasıyla ilgili hükümler Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üye olmadığı için bağlayıcı olmayacaktır.

Gümrük Birliği'nin çalışma yaşamına di-

ğer bir etkisi, çalışma yaşamına ilişkin yasaların esnekleştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Son dönemde iş çevrelerinin çalışma yasalarının esnekleştirilmesi yönündeki görüş ve talepleri dikkat çekicidir. İşveren kesimi Gümrük Birliği'nde rekabet gücünü, ucuz işgücünün yanı sıra işgücünün esnekleştirmesinde görmektedir. Çalışma yaşamının esnekleştirilmesi, işverenlerin işçileri kolayca çıkarıp istediklerini alabilmesi, çalışma süresinin işe göre ayarlanması (dolayısıyla günlük belirli bir çalışma süresinin olmaması, işçilere fazla mesai ücreti ödenmemesi), toplu sözleşmelerle belirlenen ücretlerin değiştirilebilmesi (kriz dönemlerinde ya da işletmenin verimine göre işçi ücretlerinin düşürülebilmesi) anlamına gelmektedir. Başka bir anlatımla, çalışma yaşamını esnekleştirme çabaları, işçi ücretlerinin düşürülmesi, sendikalaştırmanın yaygınlaştırılması vb. uygulamalarla işverenin keyfiyetini artırma, Avrupa sermayesinin kendi ülkelerinde gerçekleştiremede zorlandığı esnekleştirmenin Türkiye'de yapılması anlamına gelmektedir.

Burada, çalışma yaşamının esnekleştirilmesine ilişkin dikkat çekilmesi gereken bir nokta da, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın "istihdam ve işgücü piyasasında etkinliğin artırılması projesi" bölümünde, çalışma yaşamı mevzuatının Avrupa Birliği ülkelerine uyum ve ILO normları doğrultusunda yenileneceği bildirilerek, "istihdamın geliştirilmesine yönelik, kısmi süreli çalışma biçimlerine imkan tanıyacak düzenlemeler yapılacak, ücret belirleme yöntemlerinin objektif hale getirilmesine çalışılacaktır", ifadesiyle işgücü piyasasının esnekleştirilmesine, başka bir anlatımla işgücü piyasasının deformasyona uğratılmasına, atipik istihdam modellerinin teşvik edilmesine yönelik işaretlerin verilmesidir.

Genelde sendika hareketi esnekleşmeye olumsuz bakmakta, XIX. asır liberalizminde olduğu gibi bu yeni düzenlemelerle özellikle sendikaların gücündeki durgunlukla birlikte, küreselleşme sürecinde çalışanların güvencesiz ve korumasız kalmasından haklı olarak endişe etmektedir. (Ekin, 1996)1

Artan işsizlikle birlikte bu gelişmeler, geçici ya da yarı zamanlı işçilere olan ihtiyacı artırmıştır ki, bu da, işgücünün marjinalleşmesi ve kaçak hale gelmesine neden olabilir. (Aksoy, 1996)2

Görüldüğü gibi, son dönemde işgücü piyasasının esnekleştirilmesi çabaları yönünde atipik veya standart dışı çalışma eğilimi güçlenmektedir. Bu eğilimle birlikte, eve iş verme, fason üretim biçimleriyle kaçak işçi çalıştırma da yaygınlaşmaktadır. Atipik çalışma ve üretim biçimlerinde çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmaları daha kolay olup, bu durum, önümüzdeki günlerde daha fazla çocuk ve gencin riskli ve tehlikeli çalışma koşullarında çalıştırılması ve sömürülmesi beklentisine neden olmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Gümrük Birliği'yle girmesi sonucunda çalışan çocukların durumu ve çalışma koşullarıyla ilgili çeşitli beklentiler ortaya çıkmıştır. Söz konusu beklentilerden biri de, Gümrük Birliği sürecinde çocuk işçi çalıştıran işletmelerin "sosyal damping" soruşturmalarıyla karşı karşıya kalmalarıdır.

Tek bir pazara mal üreten, iç pazarda birbirleriyle rekabet eden, dış pazara karşı ortak korunmaya yönelmiş ülkelerin küreselleşme sürecinde ürettikleri malların gerisinde bir haksız ve kirli rekabet olmamalıdır. Bunun anlamı sosyal dampingin bertaraf edilmesidir. Çalışma yaşamını düzenleyen yasalar bireysel ve toplu iş hukuku açısından birbirleriyle ahenkleştirilmiş normları içermek zorundadır. Örgütlenme özgürlüğü, toplu pazarlığa dayalı ve çağdaş çalışma normları öngören bir çalışma standardı üzerinde gerçekleşmelidir. O halde, sadece malların serbest dolaşımını öngören bir Gümrük Birliği sürecinde dahi entegrasyonun sosyal boyutu gözardı edilemez. Nitekim, AB kendi içinde dahi tek pazarı gerçekleştirdiği tarihlerde "Avrupa Sosyal Şartı"nı kabul etmek suretiyle Gümrük Birliği'nin sosyal boyutunu gözardı etmek istememiştir. (Ekin, 1996)3

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi ile ekonomisinde, işgücünün yapısında ciddi değişimlere neden olabilecektir. Çocuk işçiliği, kaçak işçilik gibi uygulamalar "sosyal damping" sayılacaktır. (Kutal, 1996)4

Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden gelecek sosyal damping iddialarına muhatap kalabilmesinin nedeni, Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırıldığında, işgücü maliyetlerinin az, sendikalaşma oranının düşük, sendikalaşma oranının düşük ve koruyucu iş mevzuatının geri (özellikle, kaçak işçi çalıştırma gibi) olması gösterilebilir. İşte, Avrupa Birliği üyesi devletler, Türkiye'nin diğer üye devletlerin üstlendiği birçok sosyal yükümlülüğü yerine getirmek zorunda olmasını öne sürerek (tam üye olmadığı için) Türkiye'yi sosyal damping yapmakla suçlayabileceklerdir. (TÜRK-İŞ, 1996)5

Çocuk çalıştıran işyerleri Gümrük Birliği süreci içinde bu kamburlarını terketmek zorunda kalacaklardır. Aksi halde ihracat olanakları aşırı ölçüde düşecektir. (Lordoğlu, 1995)6

Türkiye'de sermaye Gümrük Birliği'ne girerken rekabet gücünü doğrudan doğruya ucuz işgücünde ve işgücü piyasasının düzensizleştirilmesinde görmektedir. Böylece Gümrük Birliği Türkiye'de temel işçi haklarının yıpratılması için bir araç olarak kullanılacaktır. Kısmi çalışma, eve iş verme, geçici işçilik, kaçak işçilik, taşeronlaşma ve sendikasızlaştırma hızla artacaktır. (Erdoğan, 1994)7

Son yıllarda fason üretim, taşeronluk ve eve iş verme uygulamaları sistemli bir biçimde yaygınlaşıyor. Bu nitelikteki üretimde çocuk işçilerin çalıştırılmaları çok daha kolay ve devletin son derece sınırlı denetiminin de dışında gerçekleşiyor. (Koç, 1996)8

Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye'nin rekabet gücünün ucuz işgücü ve işgücünün esnekleştirilmesinde görülerek çalışanların haklarının işçi sendikalarının etkisiz kılması, ülkemizdeki sosyal sorunların artmasını beraberinde getirecektir. Özetle, özelleştirme, taşeronlaştırma, kaçak işçilik, işten çıkarmalar, işsizlik, geçici işçilik, süresi belirli hizmet akdi, esnek çalışma, atipik çalışma biçimleri, eve iş verme, fason üretim biçimindeki uygulamaların Gümrük Birliği'ne girilmesi sonrasında daha da yaygınlaşması ve bunun sonucunda özellikle marjinal sektörde çocuk emeği kulla-

nımının yaygınlaşması, çalışanların ve çalışan çocukların sorunlarını artırıcı bir etki yapması beklenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

4.1. ILO/IPEC Programı Çerçevesinde Yürütülmekte Olan Çalışmalar

Son yıllarda çeşitli kamu kurum ve sivil kuruluşlar çalışan çocukların sorunlarıyla daha yakından ilgilenmekte, çalışan çocukların sorunlarını belirleme, çözüm yollarını bulma ve bunları yaşama geçirme doğrultusunda çeşitli çalışmalar yapmak-tadırlar.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı arasında Kasım 1992'de imzalanan protokol çerçevesinde "Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı - International Programme On The Elimination Of Child Labour (IPEC)" Türkiye'de uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye ile birlikte çeşitli ülkelerde uygulanan IPEC programının kısa erimde amacı çalışan çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesi, uzun erimde amacı ise çocuk işçiliğine son verilerek, çocukların eğitime kaydırılmasıdır. IPEC programın hedef kitlesi sanayide, tarımda, evde ve sokakta riskli ve tehlikeli koşullarda çalışan 15 yaşından küçük çocuklardır.

Bu program çerçevesinde, Türkiye'de merkezi ve yerel yönetimler, işçi işveren konfederasyonları ve gönüllü kuruluşları çeşitli projeler sürdürülmektedir. Kurum ve kuruluşların adları ve sürdürdükleri bazı projeler şöyledir:

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: İş Müfettişlerinin Çocuk İşçiliği Konusunda ki Bilgilerinin Arttırılması, İş Müfettişlerinin İletişim Teknikleri Konusunda Eğitimeleri, Çalışan Çocuklar Birimi, Kimyasal Madde-lerden Etkilenen Çalışan Çocuklar, Yapıştırıcı Üreticilerinin Duyarlılaştırılması.

Devlet İstatistik Enstitüsü: Çalışan Çocuklar Ulusal Araştırması.

M.E.B. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Mü-dürlüğü: Çıraklık Eğitimindeki Öğretmen-lerin Çalışan Çocuklar Konusunda Duyarlı-lık Kazanmaları.

TÜRK-İŞ: İşçi Sendikalarının Etkinlikleri-nin Arttırılması, Deri Sektöründe Çalışan Çocuklar, Bölge ve İl Temsilcilerinin Eğitil-mesi.

HAK-İŞ: Çocuk İşçiliği Sorununun Anla-sılması.

TİSK: Yöneticilerin Eğitimi, Metal Sektö-ründe Küçük Ölçekli İşletmeleri Bilinçlen-dirme, Metal Sektöründe Küçük Ölçekli İş-letmelerde Çalışan Çocukların Çalışma Şartlarının İyileştirilmesi.

TESK: TESK'in Çocuk İşçiliği Konusunda Bilinçlendirilmesi, İşyeri Denetleme ve Da-nışmanlık Gruplarının Profiline Belirlenme-si.

Fişek Sağlık Enstitüsü: Ankara'da Kü-çük Sanayide Çalışan Çocuklara Sağlık Hizmeti, İstanbul'da Küçük Sanayide Çalı-şan Çocuklara Sağlık Hizmeti, Koruyucu Malzemeler Sergi Evi, Denizli'de Kız Çocuk-ları Çalıştıran Küçük İşyerlerine Yönelik Sağlık ve Sosyal Hizmet Sunumu.

Ankara Büyükşehir Belediyesi: Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı: İlko-kul Öğretmenlerini Bilinçlendirme, İlköğre-tim Okulu Müdürlerinin Çocuk İşçiliği Ko-nusunda Bilgilendirilmesi.

Türkiye Kalkınma Vakfı: Kırsal Kesim-de Çalışan Çocuklar İçin Mesleki Eğitim, Kırsal Kesimde Çalışan Çocuklara Eğitim Desteği.

(Devam Edecek)

- 1 Ekin Nusret, Küreselleşme ve Gümrük Birliği (Rekabet Gü-cü ve Sosyal Boyutlu Bir Yaklaşım), İTO, 1996.
- 2 Aksoy Âsü, Küreselleşme ve İstanbul'da İstihdam, Fried-rich Ebert Vakfı, Haziran 1996.
- 3 Ekin Nusret, Küreselleşme ve Gümrük Birliği (Rekabet Gü-cü ve Sosyal Boyutlu Bir Yaklaşım), İTO, 1996.
- 4 Kutal Metin, "Ülkemiz İşsizliğin Tüm Türlerine Açık Bir ülke-dir", İktisat Dergisi Mayıs/Haziran, Sayı 357.
- 5 TÜRK-İŞ, Başkanlar Kuruluna Sunulan Çalışma Raporu, Nisan 1996.
- 6 Lordoğlu Kuvvet, "Oyun Yerine İş - Çocuk Çalışması", Çalı-şan Çocuklar İlköğretim Müfettişlerini Bilgilendirme Semi-neri, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Haziran 1995.
- 7 Erdoğan Seyhan, "Gümrük Birliği'nde Türkiye", Değişim Sü-recinde Türkiye Sanayii Sempozyumu, TMMOB, Aralık 1994.
- 8 Koç Yıldırım, "Çocuk İşçilik", Aydınlık Dergisi, Şubat 1996.

ÖZELLEŞTİRME

(Yaşanan İşten Çıkarmalar ve Sendikasıylaştırma Örnekleri)

BÜLENT KÜPELİ

TÜRK-İŞ Araştırma Uzmanı

Türkiye işçi sınıfını, çok yakından ilgilendiren ve belki de içinden geçtiğimiz sürecin en önemli uygulamalarını oluşturan "özelleştirme" girişimleri sonucunda çalışmaya yaşamında özellikle istihdam yönünden beklenen sonuçlar kendini göstermeye başlamıştır.

Devletin küçültülmesi temelinde, kamunun elinde bulunan bir kısım işletmelerin özel sektör tarafından alınarak işletilmesi amacına dönük olarak özelleştirme uygulamaları bilindiği gibi içinde bulunduğu dönemde yoğunlaştırılmış bulunmaktadır. Sendikasıylaştırma ve işten çıkartmalara zemin hazırlamak için bilinçli olarak işletmelerin sorunlarının ana nedenleri arasında gösterilen aşırı istihdam ve yüksek ücret, çözüm arayışlarının da bunda yoğunlaşmasını getirmiştir.

Tek amacı kâr maksimizasyonu olan özel sektör, özelleştirme sonrası diğer girdilerden sağlayamadığı tasarrufu, rekabet etme amacı adı altında çalışanlardan sağlamaya yönelmektedir. Bu yönde yapılan, istihdam daraltma yani işten çıkartma, sendikasıylaştırmaya ve işletmelerin bazı bölümlerini ihale yolu ile başka işletmeciyeye devrederek ucuz ve temel haklardan yoksun işgücü sağlayan taşeron uygulamaları çalışma yaşamını ve endüstri ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

Özelleştirme ile gerçekleştirilen işten çıkarma, sendikasıylaştırma, taşeronlaştırma ve zorunlu emeklilik uygulamalarının (TÜRK-İŞ'e üyesi sendikalardan sağlanan bilgiler çerçevesinde) önemli bazıları şöyledir:

* Özelleştirmenin yoğun olarak uygulanma alanı bulunduğu çimento sektöründe

sendikalaşma önemli ölçüde geriletilmiştir. Diğer bir anlatımla sendikasıylaştırma gerçekleştirilmiştir.

1990 yılında, içinde Afyon, Ankara, Aşkale, Çorum, Ladik, Balıkesir, Trabzon Çimento Fabrikalarının bulunduğu toplam 20 çimento fabrikasında 5144 sendikalı işçi bulunmaktayken değişik zamanlardaki özelleştirme sonucunda 1992 de bu sayı 3788'e, 1994'te 2603'e düşürülmüş, 1996 yılında sendikalı işçi sayısı 2372'ye geriletilmiştir.

Örneğin Afyon çimentoda 1990 yılında 281 sendika üyesi işçi çalışırken bu sayı 1996 yılında 122'dir. Aynı şekilde Ankara çimento'da 1990 yılında 309 olan sendikalı işçi sayısı 1996'da 116'dır. Denizli'de tam bir sendikasıylaştırma yaşanmış 1990 yılında 156 olan sendikalı işçi sayısı 1996'da 10'dur.

Çimento fabrikalarında yoğun olarak iş akdi fesihleri yaşanmış, taşeron uygulamasıyla da sendikalaşmanın önüne geçilmiş, işçiler sendikasıyla çalışmaya zorlanmıştır.

* Tekstil sektöründe ciddi bir biçimde sendikasıylaştırma yaşanmaktadır.

Sümer Holding Hereke Yünlü Fabrikasında özelleştirme öncesi 323 olan çalışan sayısı 130'a düşmüştür. Bunların tümü sendikasıyla çalıştırılmaktadır. İşçilerin tazminatları ödenerek iş akitleri feshedilmiştir.

Adana pamuklu fabrikasında aynı yöntemler uygulanarak çalışan sayısı 812'de 750'ye düşmüştür. Sendikalaşma önlenmektedir.

Eskişehir Sümer Basma Fabrikası özelleş-

tilererek Sarar Giyim olmuş, çalışan sayısı 529'da 360'a düşürülmüştür.

Karaman'da aynı yöntemler uygulanarak işçi sayısı 554'den 235'e düşürülmüştür. Sendikalaşma önlenmektedir.

Şanlıurfa'da da çalışan sayısı 30 iken 20'ye çekilmiştir.

* Şeker Sanayi'inde değişik bir yöntem izlenmektedir. Özelleştirilen Şeker Fabrikalarında sendikasılaştırma ve işten çıkartma yaşanmamıştır. Ancak Resen Emeklilik uygulanmasıyla emekli edilenlerin yerine işçi alınmaması yoluna gidilmektedir.

Sektörde toplam 32.500 işçi bulunmakta, özelleştirilen fabrikalarda 4.000 civarında işçi çalışmaktadır.

* Enerji sektöründe son dönemde elektrik santrallerinde gerçekleştirilmek istenen uygulamalar istihdam yönünden aşağıda belirtilen geçmişte yapılan özelleştirmelerin ortaya çıkardığı sakıncaları da beraberinde getirecektir.

Çukurova (ÇEAS)'ta işyerinin Uzan'lara devrinden önce (1992) toplam 1460 personel çalışırken, 1996 sonunda toplam 937 personel çalışmakta bunların 600'ü sendikalıdır.

Çalışan azaltılması resen emeklilik uygulaması ve 1475 sayılı İş Kanununun 13. maddesi hükümleri uygulanarak her ay 9 üyenin iş akitleri feshedilerek gerçekleştirilmiştir.

AKTAŞ; 1992 yılında gerçekleştirilen devir sırasında işletmede 478 işçi bulunmaktayken ve örgütlüyken 1996 sonunda 500 işçi çalışmakta ancak sendikalı sayısı 225'e düşmüştür. Yeni işe alınanların sendikaya üye olmamaları yönünde baskı yapılmış, ayrıca resen emeklilik ve 1475 İş K. md. 13 ile sendikalı sayısı sürekli düşürülmüştür.

Ayrıca, burada 1000 civarında da taşeron işçisi çalıştırılmaktadır.

KAYSERİ ELEKTRİK, 1992'de toplam 650 işçi bulunmaktayken ve 600'ü sendika üyesi iken 1996 sonunda 850 işçi çalışmakta ancak sendikalı işçi sayısı 289'dur. Sendikadan zorla istifade ettirme yanı sıra Aktaş ve Çukurova'daki yöntemler burada da uygulanmıştır.

* Ağaç Sanayi'inde ORÜS'e bağlı özelleştirilen 8 fabrikada çok çarpıcı gelişmeler söz konusudur. Özelleştirme öncesinde hemen tümü sendikalı olan işçiler özelleştirme sonrası büyük ölçüde sendikasılaştırılmış, istihdam çok düşmüştür.

Vezir köprüde özelleştirme öncesi 399 işçi çalışmaktayken, özelleştirme sonrasında 133'ü sendikalı olmak üzere 168 işçi çalışmaktadır.

Ayancık'ta özelleştirme öncesinde çalışan 222 işçiye karşın bugün 21 işçi çalışmakta ve sendikalı işçi bulunmamaktadır.

Bafra'da 106 işçiden özelleştirme sonrasında 28 işçi bulunmaktadır. Sendikası çalıştırılmaktadırlar.

Devrek'te 100 işçiden bugün 18 işçiye düşmüştür. Sendikalı işçi bulunmamaktadır.

Düzce'de özelleştirme öncesi 104 işçi çalışırken bugün sendikası 33 işçi çalıştırılmaktadır.

Pazarköy'de 58 işçi çalışırken, bugün işçi bulunmamaktadır.

Antalya aynı şekilde 67 işçiden hiç işçi kalmamıştır. İşletmeler atıl durumda bekletilmektedir.

Ulupınar da özelleştirme öncesi 59 işçi çalışırken özelleştirme sonrası sendikası 38 işçi çalıştırılmaktadır.

İşçilerin ihbar ve kıdem tazminatları ile özelleştirme nedeniyle doğan tazminatları verilerek iş akitleri feshedilmiştir.

* Petro-Kimya Sektöründe ciddi özelleştirme çalışmaları gündemde bulunmaktadır.

Özelleştirme çalışmaları sürdürülen Petkim, TPAO, Petrol Ofisi'nde özelleştirme sonrasında % 40 ile % 60 arasında istihdam daralması beklenmektedir.

Gündemde olan Petlas'ta özelleştirme öncesi çalışan 1154 işçinin 700'e indirilmesi söz konusudur. 454 kişilik işten çıkarmalar diğer özelleştirilen kuruluşlarla olduğu gibi tazminatları ödenerek gerçekleştirilecektir.

* Limanların işletme hakkının devride son dönemin diğer bir özelleştirme saldırısıdır. Kârlı ve stratejik öneme sahip limanla-

rın özelleştirilmesi son derece sakıncalı olmasının yanı sıra istihdam ve örgütlülük açısından önemli sorunlar doğuracak niteliktedir.

T.D.İ. bağlı 8 limanda şu anda istihdam açısından herhangi bir değişim söz konusu değildir. Ancak özelleştirmenin gerçekleştiği andan itibaren tazminatlar ödenerek büyük bir işten çıkarılmanın gerçekleşmesi beklenmektedir. Edinilen bilgiler 376 işçinin çalıştığı bir limanda 216'sının tazminatları ödenerek işten çıkarılmasının özelleştirme sonrasında hemen gerçekleştirileceğini göstermektedir.

* Özelleştirme sonrası sendikasılaştırma, taşeronlaştırma ve işten çıkartmaların yoğun olarak yaşandığı bir diğer önemli örnek HAVAŞ'tır.

Özelleştirme öncesinde 2300 işçinin çalıştığı bu işletmede özelleştirme sonrası dönemde 1600 işçinin iş akitleri feshedilmesine karşın bugün yine 2086 işçi çalışmaktadır. Bu işten çıkarılanların yerine düşük ücretli taşeron ve sendikasıız işçi alımıyla gerçekleştirilmiştir. Özelleştirme sonrası yaşanan önemli bir gelişme; taşeron uygulamasıdır. Park, otobüs servisi, yer hizmetlerindeki tamirat bölümlerinde, düşük ücretli, 6 aylık sözleşmeler yapılarak taşeronlaşma sözkonusudur.

Şu anda toplam çalışan işçilerin 200'ü sendika üyesi bulunmaktadır.

* Turizm sektöründe de yoğun özelleştirme uygulamaları sözkonusudur. TURBAN Turizm A.Ş. ve Emekli Sandığına ait oteller bunun en büyük örneğidir.

TURBAN'da özelleştirilen Çeşme, Ilıca, Büyük Samsun Otelleri, Elmadağ Tesisleri, Erciyes Dağ Otellerinde de istihdam daralması sözkonusudur. Bu işletmelerde örgütlülük devam etmektedir. Büyük Samsun Otel'inde özelleştirme öncesinde 170 civarında olan işçi sayısı bugün 50'ye inmiştir. Çeşme Otel'inde 190 civarında olan işçi sayısı bugün 150 düzeyindedir.

Bunların dışında Turizm Bankası'na ve Özel İdare'ye devredilen işletmeler bulunmaktadır. Ancak buradaki istihdam daralması işçilerin başka işletmelere devriyle gerçekleştirilmiştir.

Diğer yandan, bilindiği gibi 27.11.1994

tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik yapılmasına Dair Kanun"la mevzuatla bazı değişiklikler yapılmış ve yeni düzenlemeler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının sağlam yasal zeminlere oturtulması ve geniş bir siyasal-toplumsal uzlaşma zeminine dayandırılmasının amaçlandığı belirtilen 4046 sayılı Yasa'da özelleştirmenin kapsamı KİT'lerin de dışarıya çıkartılıp, birçok kamu varlığının içine alacak şekilde genişletilirken, çalışanlarla ilgili bazı düzenlemelere de yer verilmiştir.

Özelleştirme kapsamına alınan KİT'lerdeki istihdamın azaltılması amacıyla erken emekliliği teşvik uygulaması getirilmiştir. Özelleştirme programındaki kuruluşların özelleştirilmesi, faaliyetlerinin durdurulması, kapatılması durumunda çalışan memur ve sözleşmeli personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki boş kadrolara atanmalarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. İşçiler için ise, özelleştirme uygulamaları işini kaybeden işçilere ilave iş kaybı tazminatı ödemesi ve meslek geliştirme eğitimi gibi olanakların sağlanması türünden uygulamalara olumsuzlukların giderilmesi öngörülmüştür.

Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işçiler açısından ciddi boyutta işten çıkartmalar yaşanmıştır. Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi tarafından yapılan bir çalışmada da resmi verilere dayalı olarak bu açıkca görülmektedir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre; 4046 sayılı Özelleştirme Yasası'nın yürürlüğe girdiği tarihten Eylül 1996'ya kadar geçen sürede 6659 işten çıkarılmıştır. Ağustos 1996 itibariyle ayrıntılara bakıldığında özelleştirme nedeniyle işten çıkarılan işçilerden 117'si Yem Sanayiinde, 78'i Karde-mir'de, 731'i SEK'te, 1046'sı HAVAŞ'ta, 364'ü TURBAN'da, 93'ü Adıyaman Çimento'da gerçekleşmiştir. Ayrıca Sümer Holding'de 3007, ORÜS'te 1054, EBK'da 93, KÜMAŞ'ta 20 işçinin işine son verilmiştir. Özelleştirmenin çalışanlar açısından oluşturduğu olumsuzlukların küçük bir bölümünü göstermekle birlikte, resmi veriler bile özelleştirmenin çalışma yaşamında önemli sorunlar doğuracak nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

DÖVİZLE EMEKLİLİK

NAMIK TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yrd.

Refahiyol Hükümeti tarafından hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmekte olan Tasarı ile yurtdışında çalışan işçilere döviz karşılığı emeklilik hakkı getirilmiş ve bu şekilde yeni kaynak sağlanacağı görüşü savunulmuştur.

Temel olarak insanların sosyal güvenlik haklarına kavuşmasına karşı çıkmak son derece yanlış bir tavrıdır. Ancak, sosyal güvenliğin de temel bir kuralının olduğunun altını çizmekte yarar vardır. İşte bu noktada Hükümet büyük bir yanlışlık yapmaktadır. Sosyal güvenlik çalışılarak kazanılan bir sistemdir. Sosyal güvende aktif ve pasif sigortalı dengesi iyi kurulamazsa işte o zaman sosyal güvenlik kurumları ekonomik yönden sıkıntılı bir sürece girmektedir.

İleriki yıllarda Sosyal Sigortalar Kurumu'na yeni yüklerin getirilmesini de öngörecektir. Bugünkü tasarı ile Hükümet aslında günü kurtarmak için bu yolla döviz sağlamaya yönelmiştir. Aynı bir havuzda toplanacağı söylenen bu paraların Hükümet tarafından nasıl değerlendirileceği bilinmemektedir. Bu birikimlerin karşılığında ileriki yıllarda hak sahiplerine ödenecek olan emekli aylıklarının SSK tarafından karşılanacağı ağırlık kazanmıştır. Böylece bugünkü ekonomik yapısıyla mevcut emeklilere yeterli aylığı sağlamayan SSK'nın yeni ve oldukça büyük bir yükün altına sokulmasını savunmak kurumda hak sahibi olan aktif ve pasif sigortalılara karşı yapılmış çok büyük haksızlıktır.

Toplam olarak ödenecek olan 12 bin 500 dolara 5 bin işgünü karşılığı gerekçesi savunulmaktadır. Bu borçlanmanın karşılığı 14 yıla yakın bir süredir. Türkiye'de ise emeklilik hakkını elde edebilmek için 5000 işgünü karşılamanın aylık primi ile birlikte sağlık sigortası primi de ödenmektedir. Bu bakımdan tasarı aynı zamanda eşitlik ilkesi bakımından da haksızlık getirmektedir.

Dövizle borçlanarak emeklilik hakkını kazanan emekliler sağlık sigortası ödemediği halde sağlık yardımından da yararlanma imkanına kavuşmaktadırlar.

Kaldı ki ülkemizde çalışarak emekli olanlar geçmişte gerek katma değer, gerekse vergi yoluyla ülkemize ve ekonomimize büyük katkılar bulunmuştur. Bugün bu insanlara yeterli bir aylık verilememektedir. Dört kişilik bir ailenin yalnızca gıda harcaması 25 milyon liraya yak-

laşmış olmasına karşın, emekli aylıkları yüzde 30 zamlı birlikte 20 milyon liraya yükselmiştir.

Kurumda aktif ve pasif sigortalı dengesi bozulmuş ve bu oran 1.89'a kadar gelmiştir. İşte bu durum tehlike arz etmekte ve mutlaka yeni tedbirlerin önemine işaret etmektedir. Resmi makamlar tarafından da kabullenilen ve yasa göre de suç olduğu bilinen sigortasız çalıştırılmanın önüne bir türlü geçilememektedir. 4 milyondan fazla kaçak ve sigortasız işçi çalıştırıldığı bilinmesine rağmen, kalıcı bir sonuca gidilememektedir. Kamu ve özel sektörde yeni çalışma biçimleri ile sendikasıylaştırma yaygınlaştırılırken, aynı zamanda sigortasız çalıştırmanın da yolu açılmış oldu. Hükümet, sosyal güvenliğin yok olmasına neden olan bu tür haksız tasarımlara karşı etkin tedbirler getirmelidir.

Fakat, Hükümet sosyal güvenliğin Anayasamızda temel bir hak ve Devlet için de bir görev olmasına rağmen etkili kararlar alamamakta ve insanların geleceği tehlikeye girmektedir.

Sosyal güvenlik hakkından yoksun kalan insanların aynı zamanda aile bireyleri, başta sağlık olmak üzere bir çok konuda mağdur olmaktadır.

Toplumsal tamamına sosyal güvenlik hakkının götürülebilmesinin sorumluluğu siyasi iktidarlara aittir. SSK gibi 25 milyon insanımıza hitap eden bir kurum, siyasi iktidarların yanlışlıkları, özellikle yasa yoluyla yönetimi elinde bulunduranların sonucu bugünkü noktaya gelmiştir.

İşte bugün de şimdiye kadarki yapılmış yanlışlıkların belkide en büyüğü yapılmak istenmekte ve 400 bin kişinin başvurusu ile 5 milyar dolar beklenmektedir. Başlangıçta toplanması öngörülen dövizin yüzde 20'si, yani 1 milyar dolar Hazineye aktarılacaktır. Bir nevi sosyal güvenlik ihaleye çıkarılmıştır. Bunun anlamı sosyal güvenlik kuruluşlarının iflasını hazırlamaktır. Yarnı görmeyenlerin yapmak istedikleri budur. Yeterki kaynak paketleri hedeflediği döviz sağlasın. Yarnı beni ilgilendirmez anlayışı ile bu yanlışlık yapılmaktadır.

Tasarı incelendiğinde sorumlulukta SSK birinci derecede gösterilmekte ve hatta Sosyal Güvenlik Kasası'nın harcamaları avans şeklinde de olsa SSK tarafından karşılanmaktadır.

Kısaca bedeli SSK ödeyecektir.

TÜKETİCİNİN KORUNMASI AÇISINDAN REKLAM DENETİMİ

SİNAN VARGİ

TÜRK-İŞ Teşkilatlanma Uzmanı

İki yıl önce yürürlüğe giren Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, tüketicinin korunması konusunda getirdiği bir çok yeniliğin yanı sıra, tüketicinin korunması açısından tüm ticari reklam ve ilanlarında denetimi konusunda hükümler içermektedir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 16. maddesi **"Ticari reklam ve ilanların yasalara ve genel ahlaka uygun, dürüst ve doğru olmaları"** esasını getirmektedir. Bu madde de ayrıca **"Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici, tüketicinin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü, şiddet hareketlerini ve suç işlemeyi özendirici, kamu sağlığını bozucu, hastaları, yaşlıları, çocukları ve özürlleri istismar edici reklam ve ilanlar yapılamaz"** şeklinde hükümler de vardır.

Kanun'un bu maddesi gereğince ticari reklam ve ilanlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek, bu ilkeler çerçevesinde ticari reklam ve ilanları incelemek ve inceleme sonucuna göre 16.ncı madde hükümlerine aykırı hareket edenleri cezalandırmak, söz konusu reklam ve ilanları durdurmak ve/veya aynı yöntemle düzeltmek hususlarında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na öneride bulunmakla görevli bir kurul oluşturulmuştur.

Reklam Kurulu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 8 Eylül 1995 tarihinde (Yayınlandığı tarihten itibaren 6 ay sonra) yürürlüğe girmesinden hemen sonra toplanmış ve **"Ticari reklam ve ilanlara ilişkin ilkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Tebliğ"**'i hazırlamıştır. Bu tebliğ 21/12/1995 tarih ve 22500 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Reklam Kurulu'nun reklam denetimi görevinde arayacağı temel kriterleri belirleyen bu tebliğin ya-

yınlanmasından itibaren tüm ticari reklam ve ilanların denetimine başlanmıştır.

ORTALAMA BİR KİŞİNİN ALGILAMA DÜZEYİ!

Ülkemizde ticari reklam ve ilanların denetlenmesi tüketicinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Reklamların denetimi konusunda alınan temel ölçü **"ortalama reklam izleyicisinin algılama düzeyi"** şeklinde bir çok yöne çekilebilecek, bilimsel bir ortalama tutturmanın her zaman güç olduğu bir yöntemle kontrol edilmeye çalışılmaktadır. Ne yazık ki bu temel ölçüt ilgili tebliğde de yer almıştır. Tebliğin 4. maddesinin (e) bendi, **"Reklamlar ortalama reklam izleyicisinin algılama düzeyi ile reklamın tüketici üzerindeki olası etkisi gözönünde bulundurularak hazırlanır"** şeklinde yürürlükte bulunmaktadır. Gazete ve dergi reklamlarının yalnızca göze, radyo reklamlarının kulağa, televizyon reklamları ise hem göze hemde kulağa hitap etmesi bakımından daha etkili bir araçtır. Türkiye'de okuma yazma oranının düşüklüğü ve televizyon izleme oranlarının yüksek olması reklamların izlenme oranını daha da arttırmakta ve aldatıcı reklamlardan yakından tüketicilerin sayısı giderek artmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizde reklamların denetlenmesi konusunda, Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Tebliğ, TRT Reklam Yönetmeliği, Radyo Televizyon Üst Kurulu Reklam Yönetmeliği, Reklamlarda Uygulama Gereken Temel Kurallar Başlıklı Türk Standartı (mecburi uygulamalı değildir) gibi bir çok tebliğ olmasına karşın halen tüketiciyi aldatıcı nitelikte bulunan bir çok ticari reklam ve ilan yayınlanmaktadır.

Reklamda önemli olan tüketicinin aldatılmaması ve yanıltılmaması sorunudur.

Reklamvereninin ana gayesi ise malın ya da hizmetin satılmasıdır. Reklam yapımıcısının görevi ise hem yapılan reklamın, reklamverene beğendirilmesi hem de ilgili ürün veya hizmetin piyasada satılmasıdır. Yayımcının sorumluluğu ise okuru, seyredenini ya da başka bir deyimle tüketiciyi aldatmayacak reklamların yayınlanmasına izin verilmesidir. Bu şekilde birbirine geçmiş ilişkiler yumağı içinde tüketicinin yani halkın aldatılmasının önüne geçilmesi, tüketici eğitiminin yeterince yapılamadığı, reklam izleyicisinin ortalama algılama düzeyinin düşük olduğu bizim gibi bir ülkede büyük önem kazanmaktadır.

Türkiye'de televizyon halen birçok ailenin tek eğlence, eğitim ve kültür kaynağı olmaya devam etmektedir. Son yıllarda yayına başlayan özel televizyon kanalları, yayınlarını sürdürebilmek için reklam almak zorundadırlar. Reklam alabilmek için de izlence oranlarını arttırmak amacıyla eğitim ve kültür programlarından daha çok eğlence programlarına ağırlık vermektedirler. İzlence oranlarını araştıran şirketler ise reklamların hangi kanala ve hangi programın arasında girmesi gerektiği konusunda veriler hazırlamaktadırlar. Komedi dizileri, sevilen sanatçıların yapıtları sohbet programları ya da yerli komedi filmleri izlence oranının en fazla olduğu programlar haline gelince, reklamlarda en çok bu programlara gitmekte ancak programlarda eğitim, kültür programlarına yeterince yer verilmemektedir. Reklam alamamaları nedeniyle, eğitim programları, kültür ve sanat programları yavaş yavaş azalmaktadır.

TÜKETİCİLER REKLAMLARA GÜVENİYOR MU..

Tüketicinin reklamlara ne kadar güvenip güvenmediği konusunda bugüne kadar bir çok araştırma yapılmıştır. TÜRK-İŞ (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) tarafından beşbin tüketici ailesi ile yapılan bir araştırmada, tüketicilerin çok büyük bir oranda (yüzde 91.56) televizyonlardaki reklamların yeterince denetlenmediklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır. **(TÜRK-İŞ, 5000 tüketici ailesi ile gerçekleştirilen, Tüketici Sorunları Araştırması, Aralık 1996)** Televizyon reklamlarının yeterince denetlenmediğini düşündüklerini ifade eden tüketiciler, buna neden olarak sırasıyla şu yakınmaları dile getirmişlerdir. (Reklamların yeterince denetlenmediği görüşünde olan 4578 aileye göre)

*** Reklamların süresinin uzun olduğunu ve sık sık ekrana geldiğini düşünüyorum.**

*** Reklamlar tüketicileri aşırı ve gereksiz tüketime şartlandırıyor.**

*** Çocukları istismar eden, onların saflıklarından yararlanmaya çalışan reklamlar var.**

*** Genel ahlaka, örf, adet ve geleneklerimize aykırı reklamlara izin veriliyor.**

Tüketicilerin dayanıklı tüketim mallarının seçiminde de öncelikle kendi tecrübelerine güvenmekte (5000 tüketicide 2889 kişi), televizyon reklamlarına ise yeterince güvenmediklerini ifade etmişlerdir. (5000 tüketicide 934 tüketici reklamlara bakarak marka tercihi yaptığını ifade etmiştir)

Tüketiciler ayrıca, zaman zaman çeşitli televizyon kanallarındaki haber programlarında gizli reklam (**örtülü reklam**) yapıldığını ifade etmişlerdir. Ankette ayrıca 3-20 yaş arasındaki çocuk ve gençlerin televizyon reklamlarından olumsuz etkilenip etkilenmedikleri konusunda ailelerin görüşü sorulmuş; aileler bu soruya verdikleri yanıtlarda yüzde 81 oranında gençlerin ve çocukların reklamlardan olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

ÇOCUKLAR ve KADINLARA YÖNELİK REKLAMLAR

Çocukların masumiyetlerinin istismar edilmemesi için özetle çocuklara yönelik reklamların büyük bir titizlikle denetlenmesi gerekmektedir. Pedagoglara göre çocuklar çoğunlukla, televizyondan gördüğü her şeyin kendisi için iyi ve doğru olacağına inanmaktadır. Seyrettiği şeyin reklam olduğunu bilebilmekte ancak reklamın ne anlamı geldiğini bilememektedir. Türkiye'de on yıl kadar önce yayınlanan ve ilaç drajelerine çok benzeyen bir şeker reklamı yüzünden ona yakın çocuk ilaç zehirlenmesi nedeniyle hayatını kaybetmişti. (Milliyet 10.4.1987). Çocuklara yönelik olarak hazırlanan reklamlarda, çocuğun reklama konu olan ürüne sahip olmasının diğer çocuklara göre fiziksel, sosyal ve psikolojik avantaj sağlayacağı ifade edilemez şeklinde bir hüküm olmasına (yönetmeliğin 15 maddesi c bendi) rağmen çocuklara yönelik tüm reklamlarda bu ana fikir örtülü ve gizli bir şekilde verilmektedir. Son yıllarda yaygınlaşan ve çocuklara yönelik olarak hazırlanan programların arasına konulan 900'lü hatlar konusunda da Reklam Yönetmeliğinde bir düzenleme getirilmiş ve çocukları acilen eyleme sevkeden ve hemen verilen numarayla aramasını emreden mesajların reklam metinlerine konması yasaklanmıştır.

ÇOCUKLARA YÖNELİK GIDA REKLAMLARINDA ÇOĞUNLUKLA YAĞ, TUZ ve ŞEKER ORANI YÜKSEK ÜRÜNLER VAR..

Uluslararası Tüketici Birlikleri Örgütü (**Consumers International**) ve UNICEF tarafından onüç gelişmiş ülkede yapılan bir araştırmada çocuklara yönelik ürünleri konu alan reklamlar incelenmiştir. Avusturalya, Avusturya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Hollanda, Yunanistan, İngiltere, Norveç ve İsveç'te, örgüte üye tüketici dernekleri tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocuklara yönelik olarak satılan gıda maddelerinde genellikle yağ, tuz veya şeker oranı çok yüksek ürünlerin yer aldığı görülmüştür. Örneğin, İngiltere'de çocuklara yönelik gıda ürünlerinin reklamlarının toplamında, yağ oranı yüksek ürünler yüzde 62, şeker oranı yüksek ürünler yüzde 50, tuz oranı yüksek ürünler ise yüzde 61 oranında tesbit edilmiştir. Çocuklara yönelik gıda reklamlarının yüzde 95'ninin ise yağ-tuz, ya da yağ-şeker gibi bileşenler açısından çok yüksek değerler taşıdığı belirlenmiştir. (**A spoonful of sugar, Television food advertising aimed at children: An International Comparative Survey. Consumers International, November 1996**)

Avusturalya ve Amerika'da özellikle hamburger ve kolalı içecekler ile şekerleme reklamlarının çocuklar tarafından izlenme adedi saate 29 reklama ulaşmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde ise çocuklar kendilerine yönelik programları izlerlerken ortalama olarak saate 15 kadar da reklam izlemektedirler. Çocukların yağ-tuz veya yağ-şeker oranı yüksek gıda reklamları ile bombardıman edilmesi sonucunda, çocuklar özellikle hamburger-kola-şekerleme-tuzlu cips ağırlıklı bir beslenmeye itilmektedirler. Amerika Birleşik Devletlerinden ilkökul ve ortaokul çocukları arasında yapılan bir sağlık taramasında, çocukların kanlarında yetişkin insanlar kadar kolesterol rastlanmış ve bir çok çocukta da aşırı şişmanlık olduğu görülmüştür.

Çocuklara yönelik reklamlar konusunda çok titiz davranan İsveç ve Norveç'te ise 12 yaşın altındaki çocuklara ürün satmaya yönelik reklamların yayını yasaktır. Çocuklara ve gençlere dönük programların arasında da reklam yayınlanması da yasaklanmıştır.

Ülkemizde ise çocuklara yönelik programlar sırasında genellikle hamburger ve sabah kahvaltılarında kullanılan mısır gev-

reği ile 900'lü hatların reklamları yapılmaktadır. Ancak bir saat içinde çocukların ne kadar reklam izlemeye mecbur kaldıkları yönünde bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Çalışan kadınlar üzerinde yapılan benzer bir araştırmada ise, kadınların yüzde 34'ü, reklamların tüketimi arttırdığı, yüzde 29'unun ise reklamların inandırıcı olmadığına inandıkları ortaya çıkmıştır. (**Bayraktar, M., Kadının çalışma durumu ve tüketim davranışları araştırması. A.Ü. Ziraat Fakültesi, Yayın No: 1406.**)

Bir diğer araştırmada ise, tüketicilerin yüzde 85.67'sinin televizyonda programlar arasında konan reklamlardan rahatsızlık duydukları ve yüzde 79.33'ünün ise reklamlar yayınlanmaya başlayınca kanal değiştirdikleri ortaya çıkmıştır. (**Gönen, Özgen, Medya ve Tüketici, Standard Dergisi, Sayı 418**)

SONUÇ

Reklam serbest piyasa ekonomisinin temel taşlarından birisidir. Tüketicilerin çeşitli mallar ve hizmetler arasında rahatça bir seçim yapabilmesini sağlamak amacıyla reklam bu seçimin maliyetini tüketici açısından sifra yaklaştırmıştır. Bu nedenle reklamcılık geliştirmekte olan bir ülkede sanayi ve ticaretin belkemiği olarak kabul edilmektedir. Ancak tüm bu savların geçerli olduğu ülkelerde etkili bir anti tekel, tüketicinin korunması hukukunun da gelişmiş olduğu görülecektir. Türkiye gibi reklamların seksen-yüz yıllık varlığına karşın, tüketicinin korunması yasasının, yıllarca bekletildikten sonra, Gümrük Birliği'ne giriş için bir, iki yıl önce çeyiz olarak hazırlandığı bir ülkede reklamların tüketicinin aldatılmaması açısından sıkı bir şekilde denetlenmesinde fayda vardır. Gelir dağılımının giderek bozulduğu, insanların tükettikleri mal ve markalara göre toplumdaki sosyal statülerinin belirlendiği, gazetelerin ve televizyon kanallarının yaşamak için reklam yayınlamak zorunda oldukları, basın hükümetleri, hükümetlerin bazı basın organlarını karşılıklı "**menfaat ve kredi verme**" ilişkileri içinde kullandığı bir ülkede, tek eğlencesi televizyon seyretmek ve gazete okumak olan tüketicinin korunması açısından reklamın denetlenmesi elzem hale gelmiştir. Çünkü reklam, malların satışından da öteye, devasa boyutlara ulaşan bu tür çarpık ilişkilerin de adeta motor kuvveti haline gelmiştir.

SSK'NIN AÇIKLARI

AHMET ŞEN

TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Uzmanı

Bilindiği üzere Sosyal Sigortalar zaman içinde alma ve yine zaman içinde verme tekniği üzerine kurulmuş, kurallı ve sistemli devlet yardımları olup, son 10 yıldır popülizm vaad ve yaklaşımlar sonucu halen uygulanmakta olan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Hastalık, Analık, Malullük, Yaşlılık ve Ölüm olmak üzere yedi sigorta kolundan bilhassa uzun vadeli sigorta kolları olarak tanımlanan Malullük, Yaşlılık ve Ölüm sigortalarının hem tekniği, hem kuralları ve hem de sistemleri aşın derecede bozulmuştur. Şöyleki:

- Borçlanma Kanunları ile hemen alma, zaman içinde sürekli verme
- Sosyal Yardım Zammı gibi hiç almadan devamlı verme

Sosyal Sigortaların Tekniğini,

- Ücretten alma, gösterge ve katsayıdan geri verme
- Çalışanlardan alma, hiç çalışmayanlara verme

Sosyal Sigortaların Kurallarını,

- Teknisyenleri görevden alma, sosyal sigortayı ve iş akışını hiç bilmeyenleri göreve getirme
- İşçiye hizmet edeni görevden alma, politikaya hizmet edeni göreve getirme.

Sosyal Sigortaların Sistemlerini,

Yok ettiği gibi hukuku ve dinamiği çok farklı olan birbirlerine ve hizmet verdiği kesime karşı sevgi, saygı ve nezaket kurallarına son derece riayet eden SSK'nın vefakar ve cefakar personelinin bu uygulamalardan aşın tedirginlik ve yeis içine düşmeleri, SSK'nın sunduğu hizmetlerdeki verimide yok etmiştir.

Bu yaklaşımların tabii sonucu olarak ülkemizin en büyük kuruluşu ve nüfusumuzun 1/3'üne hizmet veren devasa Kurum SSK hem idari, hem mali ve hem de hizmetler yönünden çöküntüye uğramış ve işin içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir.

Genel hatları ile hal böyle iken ve biran önce politikanın ve her türlü kayırmacılığın Kurumdan uzaklaştırılarak;

- İşlerin ehline terk edilmesi,
- Sistemleri dejenere eden yaklaşımlara son verilmesi,

- Kurumun mali yönden içine düştüğü darboğazlardan kurtarılması,

Gerekirken şifa yerine mevcut hastalıkları daha da artıracak tasarruflar içine girilmekte olduğu üzüntü ile gözlenmektedir. Örneğin SSK'nın 1989 yılından itibaren gelir-gider harcamaları dengeleri aşağıdaki gibidir:

KURUMUN TAHSİLAT HARCAMA DENGESİNİN YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ (MİLYAR TL.)

Yıllar	Prim Tahsilatı	Diğer Gelirler	Gelirler Toplamı	Giderler Toplamı	Fark
1989	4,705	669	5,374	4,692	682
1990	9,289	1,414	10,703	9,304	1,399
1991	15,426	3,085	18,511	18,383	128
1992	29,024	3,765	32,789	35,345	-2,556 Açık
1993	44,444	7,724	52,168	60,252	-8,084 Açık
1994	65,304	25,031	90,335	109,734	-19,399 Açık
1995	103,384	41,209	144,593	226,428	-81,835 Açık
1996 (Tah.)	280,521	49,651	330,172	474,095	-143,923 Açık
1997 (Prog.)	494,500	72,403	566,903	888,229	-321,326 Açık

1997 Yılı giderlerinin 888.229 Milyar TL. olacağı tahmin edilmektedir. SSK 1997 yılı bütçesi 923 Trilyon lira olarak belirlenmiştir (Kaynak SSK)

Şimdi bu tabloyu analiz ettiğimiz zaman karşımıza şu gerçekler çıkmaktadır.

- 1- Kurumun açıkları devamlı artmaktadır.
- 2- 1989 yılında sadece prim gelirleri giderler toplamını karşılamaya yeterli olduğu halde 1997 yılı programında bu durum % 50 gerilemiştir.
- 3- 1997 yılı programında prim tahsilatının giderleri karşılama oranı % 55.67 olup, açık % 44.37 oranına ulaşmıştır.
- 4- 1997 programında prim gelirlerinin dışındaki diğer gelirlerin, giderleri karşılamada payı % 8.15 açığı kapatmadaki payı da % 18.38 nisbetindedir.

Buradan anlaşılıyor ki Kurumun aktüer dengelerinin düzelmesi sadece prim gelirlerinin artırılmasına ve rant gelirlerinin çoğaltılmasına bağlıdır. Dolayısıyla SSK açıklarına bu zeminlerde çare aranması gerekirken yetkililerin, diğer gelirler içerisinde önemli boyutlarda yer tutan rant gelirlerinin kaynağını satma ve SSK'ya

vermiş olduğu tahribat, işçi-işveren-meslek kuruluşları-sendikalar ve hatta TBMM Araştırma Komisyonu olmak üzere bila istisna hemen her kesim tarafından kabul edilen borçlanma yolu ile çare bulma yönünü seçmesi mevcut açıkların bile bile büyümektedir.

Burada Kuruma mal edinmeye yetkili olan bir organın (Yönetim Kurulunun) satmaya da yetkili olması mantıklı olup, illa bunun aksini düşünmek sağlıklı bir değerlendirme olmayacağı doğru olmakla birlikte bu doğruluk 4792 sayılı Kanunun 1. maddesinde belirtilen mali ve idari yönden muhtar bir idare için geçerlidir. Mevcut ve hiçbir şekilde özerk olmayan Yönetim Kurulu için bu yaklaşımın sıhhatli bir netice vereceği zayıf bir ihtimaldir.

Diğer taraftan Sosyal Güvenlik Hukukunda Borçlanma geriye doğru aktif sigortalı olma şekli olup, illa ihtiyaç olmadığı ve Sosyal Sigorta uygulamalarında yeri bulunmayacağı da söylenemez. Zira bu konuda hem yurt içinde ve hemde yurt dışında mağdur olmuş bir çok işçimiz vardır. Onların hukukunu korumakta tabii ki bir vazife olup bu vazifenin takipçisi de doğal olarak Sendikalar ve diğer mesleki kuruluşlardır. Bu cümleden olarak TÜRK-İŞ/DGB (Alman Sendikalar Birliği) sürekli ve periyodik çalışmalar yaparak ailesinden, tarlasından, memleketinden ayırarak bir ekmek parası uğruna gurbet ellere saldıığımız işçilerimizin çalışma hayatı ve sosyal güvenlikinden doğan hak ve menfaatlerini korumada çok hassas ve dikkatlidir. Bu vatandaşlarımızın çalıştıkları ülkelerde sosyal güvenlikleri sağlananlarda vardır, sağlanmayanlarda vardır. Her ne şekilde olursa olsun önemli olan çalışmadır ve çalışanların hak ve hukukunun korunmasıdır. Nitekim Anayasamızın 62. maddesinde aynen:

"Devlet yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanmasını, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardım olunması için gereken tedbirleri alır."

hükmü ile bu koruma işinde Devlete de görev vermiştir.

Hal böyle iken ve halen TBMM'nin gündeminde olduğu anlaşılan "Yurt Dışında Bulunanların Sosyal Güvenlikleri Hakkında Borçlanma Kanunu Tasarısında" yurt dışında çalışma yerine yurt dışında bulunma ve satınalma esasına göre borçlanma getirilmesi çalışanlarla, çalışanların bir potada kotalanması demektir ki, bu durum Anayasamızın açıklanan maddesine uygun düşmediği gibi emek kesimine de büyük bir haksızlıktır.

Ayrıca borçlanmaya dayalı bir hakkın doğmasında, o hakkı zaman içinde fiilen çalışarak kazananlar ile borçlanarak kazananlar arasın-

da eşitlik ve dengede şarttır. Ne ülkemizde ve ne de dünyada şimdiye kadar görülmemiş ileriye doğru borçlanma şekli bu dengeyi de çalışanlar aleyhine bozacaktır. Kaldı ki bu tür bir uygulamanın sosyal sigorta hukukunda yeri bulunmayıp borçlanma tutarını hemen ödeyip ertesi günü veya çok kısa bir süre sonra hak almaya başlama, hem Devlet ve hem de vatandaş açısından ticaret olur. Buna bağlı olarak her ticaret olayında kazanma ve kaybetme yapılan işin tabii sonucu olduğu için ya vatandaşlar yönünden, ya da Devlet yönünden bu netice mutlaka ama mutlaka tahakkuk edecektir.

Nitekim Süper Emeklilik olayında hem devlet ve hemde vatandaşlar zarara uğramıştır. Zira SSK aldığı 4 milyon veya 5 milyon paraları kısa süre içinde geri vererek iade ettiği halde bu kesime sürekli bir aylık ödeme mecburiyetinde kaldığı gibi, işçilerde biraz daha çalışmak suretiyle elde edebilecekleri aynı bir hakkı hemen elde edebilmek için düşünmeden ailecele emekli olarak yıllarca bekledikleri ve hayalini kurdukları kıdem ikramiyelerini SSK'ya yatırmak suretiyle telafisi imkansız büyük zararları görmüşlerdir. Bu durumda olanların aylık hesaplarında uğradıkları haksızlıklarda bir türlü telafi edilememektedir.

Bu açıklamaları şunun için yapıyorum. Sosyal Sigortaların Tekniği, Kuralları ve Sistemleri gözönünde tutulmadan bu zeminde yapılan bütün tasarrufların neticede hem vatandaşlar ve hem de devlet açısından sıkıntılara sebep olduğu defalarca görülmüş ve yaşanmıştır.

Bu bakımdan mevcut sorunların ve bilhassa husule gelen açıkların kendi bünyelerinde ve sosyal sigortaların kuralları ve tekniği içinde çözümlenmesi gerekirken gayrimenkul satışına veya döviz dayalı ticaret mantığı ile olaylara yaklaşılması sosyal güvenlik kurumlarındaki darboğazları daha da artıracak gibi vatandaşlar arasındaki ayrıcalıkları da çoğaltacaktır.

Sosyal Güvenlik Kurumlarının sorunlarına sistemlerin dışında ve yanlış zeminlerde çare arayana kadar, kendi iç bünyelerinde iyileştirmeler yapmak daha kalıcı ve geçerlidir.

Örneğin yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın yurda kesin dönüş şartı aranmadan SSK'nın tesbit etmiş olduğu üst sınır ücret üzerinden hem geriye ve hem de ileriye doğru sigortalılık hakkı tanınması ve primlerin döviz karşılığı ödenmesinin şartı bağlanması halinde; halen yurt dışında üç milyondan fazla çalışmamız olduğu gözönünde tutulursa, sistemler bozulmadan bahsi geçen kanunla hedeflenen miktarlardan daha fazla ve devamlı olarak döviz girdisinin temin edilmesi mümkündür.

Yurt dışında ve yurt içindeki çalışanlarımızın beklediği ve istediği de budur.

ADNAN GÜN

YILDIRIM KOÇ
Genel Başkan Danışmanı

Adnan Gün, Samsun Yol-İş Sendikası'nın eski genel başkanıydı. Kendisiyle 13.7.1987 günü TÜRK-İŞ Samsun Eğitim Merkezinde görüştüm. Anlattıklarının bir bölümü aşağıda sunulmaktadır. Adnan Gün'ün kısa bir özgeçmişi, Yol-İş Federasyonu tarafından çıkarılan Yol-İş Dergisi'nin Şubat 1966'daki birinci sayısında yayınlanmıştır. Adnan Gün'ün anlattıkları, bu özgeçmişindeki bilgiler gözönünde bulundurularak, aktarılmaktadır.

Adnan Gün 1927 yılında Amasya'da doğdu. Babası tüccardı. İflas etti. Bir süre esnafılık yaptıktan sonra memuriyete geçti. Adnan Gün ilkokulu ve ortaokulu Amasya'da okudu. İstanbul'da Tophane Sanat Okulu'na başladı. Daha sonra, ailesi Samsun'a taşınınca, Samsun'da sanat okuluna devam etti. 1948-49 döneminde tesfiyeciler olarak mezun oldu ve mezuniyetinden 15 gün sonra 5 TL yevmiyeyle bakım işçisi statüsünde demirci olarak Karayolları'nda işbaşı yaptı. Tahsile devam etmek istiyordu. İstanbul Yıldız'daki Mühendislik Okulu'na gitti. Evraklar okula ulaşmamıştı. Giremedi. Geri döndü. İzni iki gün geçtiği için çıkışı verilmişti. Bölge Müdürü Tevfik İleri ile görüştü. İşe ancak öyle başlayabildi. Bu olay kafasında soru işaretleri yarattı. Haksızlıklar dikkatini çekti. Sorun olumlu çözümlenmişti, ama çözümlenmeyebilirdi de. "Birşeyler yapılması gerekiyordu. Bu şuur bu hadiseyle ortaya çıktı".

Samsun'da Karayolları'nda atelyede 12-13 kişi çalışıyordu. Yol boylarında çalışanlar dahil toplam 500 dolayında işçi vardı. İşçilerin çoğu kazma-kürek işçisiydi. Çevre köylerdendiler. Bir bölümün toprağı vardı. Mevsimlik ve geçici olarak çalıştırılan bu işçiler Mart-Nisan aylarında işbaşı yapıyorlar ve yılda 5-6 ay istihdam ediliyorlardı. İşçilik, bu insanların çoğu için ikinci bir gelir kaynağıydı.

Adnan Gün yedi ay merkez atelyesi demirhane usta yardımcısı olarak çalıştı. 1950 senesinde de kaportacılığa geçti. Bir süre sonra, kaporta postabaşı oldu.

A. Gün, 1951 yılında askere gitti. 1953 yılında terhis oldu ve biraz zorlukla karşılaşırsa da, Karayolları'nda yeniden işbaşı yaptı. Atelyede bu tarihte 90-95 işçi çalışıyordu. "Bir noksanıyla bütün işçinin oyuyla" başmüessil seçildi. Samsun Karayolları'nda örgütlü bulunan Samsun Yol-İş Sendikası yeni kurulmuştu. Sendikanın kurulmasında başı çeken kişi Hasan Nejat Öğüt ilk genel başkanıydı. H. N. Öğüt sanat okulu mezunuydu. Kuruculardan ve yine sanat okulu mezunu olan Alaaddin Öztö-puz, daha sonraki yıllarda YSE Bölge Müdürü ve Genel Müdürü oldu; AP'den siyasete atıldı. Sendikanın kurulması aşamasında Tekel Sendikası'nın ve Demiryolları Sendikası'nın tüzüklerinden yararlanılmıştı.

Bu yıllarda "sendikacıya bakış müsbet değildi. Sendika denilince menfi bir hareket anlaşırdı. Bu dönemde Samsun'da önemli sayıda muhacir vardı. Muhacirler sendikacılık hareketinin gelişiminde önemli bir rol oynadılar. Örneğin, kuruculardan Ali İstek, Arnavut göçmeniydi. Çocukluğunda Samsun'da muhacir Tekel işçilerinin kıpırdanmalarını duyardık. 100-150 Tekel işçisi uzun yıllar devletin gözetimi altında kaldı".

Kuruluşta herhangi bir siyasi partinin desteği olmadı. Bölge Çalışma Müfettişi ve Avukat olan Semih Yertut sendikalaşmayı destekledi. Bölge müdürü "genelde müsbet değildi. Kurucuları sürme teşebbüsü oldu, etkisiz kaldı. Açık vermedik. İşimize dikkat ediyor, aksatmıyorduk. Bu tarihte Samsun'da Tekel işçileri etkiliydi. Sendikaları

1950 öncesinde kurulmuştu. Ayrıca Demir-yollarında da sendika vardı. Tekel'de üç dört sendika bulunuyordu. İşveren, işçiyi bölmek için farklı sendikalar kurdurtmuştu. O yıllarda Samsun'da özel sektöre büyük fabrikalar yoktu; büyük tüccarlar vardı. Tekel'de 1500-2000 dolayında işçi çalışıyordu. İşçilerin bir bölümü daimiydi. Mevsimlik işçilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturuyordu. Erkeklerin oranı yüzde 5-10 dolaylarındaydı ve onlar da çoğunlukla usataydı. Tekel sendikasında Hasan Akağa ve Nizamettin Onursal ön plandaydı".

Adnan Gün 1953 yılında Samsun Yol-İş Sendikası muhasip üyeliğe seçildi. 1954 yılı sonunda yönetim kurulu üyeliğini bıraktı, başmüessellik görevini sürdürdü. 1956 yılında Hasan Nejat Öğüt yedeksubay olarak görevden ayrıldı. Adnan Gün genel kurulda genel başkanlığa getirildi. Bu tarihte Samsun Yol-İş Sendikası'nın 400-500 üyesi vardı. Aylık aidat 25 kuruştur. Aidat, makbuz karşılığında elden toplanıyordu. İhtiyaçlara yetmiyordu. Aidat toplatma" uygulaması vardı. Ancak mutemetlerin bir bölümü parayı geç yatırıyor veya eksik gösteriyordu. Böyle durumlarda idareye baskı yapıp, mutemet değiştiriliyordu.

"1950'li yıllarda Karayolları öğle yemeği veriyor, ama parasını alıyordu. Yemeğin maliyeti hesaplanıyor, bordrodan kesiliyordu. Yemeğin kalitesini kontrol etme imkanı yoktu. Bir ara yemekler iyice bozuldu. Yemeğin maliyetinin 60-70 kuruş olduğunu tahmin ediyorduk. Karşımıza 90-100 kuruş maliyet hesabı çıkarılıyordu. Mademki paramızla yiyoruz, hesabında kitabında söz hakkımız olsun, hesabını bilelim, dedik. 1955 yılında bir yemek boykotu yaptık. Atelyede 65-70 kişi çalışıyordu. Tek bir kişi yemek yemedi. O zaman baştemsilciydim. İdare, polise haber vermedi. Sendika da yemek boykotunu destekledi. Bölge Müdürü, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nu ve Çalışma Müdürünü aradı, 'işçim grev yaptı, savcılığa vereceğim,' dedi. 'Yemeği paralı mı veriyorsun, parasız mı? diye sordular. 'Paralı,' deyince, 'yapılacak birşey yok,' dediler. Bölge müdürü ertesi gün beni çağırdı. 'Sen ne yapmak istiyorsun?' dedi. Rahatsızlığımızı söyledim. Yemek iyi değil, maliyetler yüksek. Denetim ve yönetimde işçilerin olmasını istedim. Yemek konusundaki bütün yetki bana verildi. Tek şart, geçmişe dönük araştırma yapılmayaca-

caktı. Ben, 'bir ay yaparım, yemek iyi olacak, maliyet de düşecek; bunları ispatladıktan sonra işi bırakırım,' diye düşünüyordum. 6-7 ay bu işi yaptım. Maliyeti 65-70 kuruşa düşürdüm. Daha sonra işi arkadaşlarıma bıraktım."

"Önceden işçiye Sümerbank iskarpini, mevsimlik işçiye de kara lastik verirdi. Buna karşı çıktık. Kara lastiği kaldırttık, herkese Sümerbank iskarpini verilmesini sağladık. Bu ayrımı ortadan kaldıran Samsun Yol-İş'tir. İş elbiseleri çok kötü dikilirdi. Öneri getirdik. 'Malzemeyi alın, terzi bulun, ölçü alınıp dosdoğru dikilsin,' dedik. Görevlilerle İstanbul'a gittik. Kumaş beğendik. Dışarıda giyilecek kalitede iş elbisesi yaptırdık."

"Samsun'da 1949 yılında çok büyük bir kış olmuştu. Kar mücadele zammı ve koruyucu gıda yardımı, toplu iş sözleşmesi öncesinde, şeflere ve bölge müdürlerine yapılan baskı sonucunda alındı. İşçinin nasıl bir özveriyle çalıştığını gördüler, bize bakışları değişti."

"1955 yılında iş değerlendirmesi yapıldı. Sendikadan böyle bir talep yoktu. Derece-kademe düzenlemesi 1955'te yapıldı. Derece-kademe ilerlemesi sayesinde ücretlerde büyük bir artış sağlandı. Randıman da arttı. Toplu iş sözleşmesindeki ücret cetveleri 1955'te girdi. Buna, 'Amerikan sistemi' denirdi."

"Memurlar ilk zamanlarda, 'ne gerek var sendikaya' filan diyorlardı. Ancak kişi olarak olumlu yaklaştılar. 1950'li yıllarda memurlar işçiyi küçük görürlerdi. Lojmanlarda, kamplarda, tesislerden yararlanmadan memurlara ayrıcalık vardı. Biz bir yere gitsek 'ameleler geliyor,' derler, rahatsız olurlardı. 1963 sonrasında sağlıklı bir gelişme oldu. Karayolları kampına yöneticilerle birlikte giderdik. Birlikte yemek yer, birlikte otururduk. Zaman içinde memurları da sendikaya alıştırdık. İşçi-memur teknik eleman ayrımı çok azaldı. Memurların işçileri küçümsediği günler geride kaldı."

1950'li yıllarda idarenin veya valinin işçi ve sendika üzerinde bir baskısı olmadı. "Vali olumluydu bile." Zaman içinde işçinin amirden korkusu kalktı. Yasalarla verilen haklar işçiyi sendikadan soğutmadı. İşçi, bir süreç içinde, sendikaya ve kendine güveni öğrendi.

1960 öncesinde Karadeniz Sendikalar Birliği vardı. Genel Başkanı, Tekel'den Hasan Akağa idi. Rize, Artvin, Trabzon, Giresun, Sinop'taki sendikalarla ilişkileri vardı. "Bir etkinliği olmadı. İsmi büyüktü. Hizmet olarak fazla birşey yapılmadı. Hasan Akağayı milletvekili yapmak istedik. Hayrettin Erkmen'le görüştük. DP'den milletvekili olacaktı. Bazı işçiler Hasan Akağa aleyhinde DP'ye başvurdular. DP de listeye almadı. 1957'de Karadeniz Sendikalar Birliği mühürlendiğinde, işçinin veya sendikaların bir tepkisi olmadı. Oylan bile etkilemedi."

Adnan Gün 1960 öncesinde profesyonel oldu. İşyeri aylığı 600 liranın üstündeyken, sendikadan ayda net 900 lira alıyordu. Ancak fazla mesai ve ikramiye hesap edildiğinde, kaybı oluyordu.

Sendikaya ilk araba 1960 sonrasında alındı. Bir Taunus'du. Daha sonra Taunus satıldı ve Yol-İş Federasyonu'ndan 45 bin liraya 1965 model bir Impala alındı.

Samsun Yol-İş Sendikası resmen toplulukla iş ihtilafı çıkarmadı. Ancak gayriresmi görüşmeler yapıldı. "1959 yılında Ankara'da toplandı. Tevfik İleri Bayındırlık Bakanı idi. Zam istedik. 'İşçi aç,' dedik. Tevfik İleri Samsun'dandı. Sözcü bendim. 'Zam yapılması mümkün değil,' dedi. Genel Müdür, Fevzi Akaç'tı. Gizliden kendisiyle görüştük. Destek verdi. Bakan, 'olmaz,' deyince, 'genel müdürle görüştük,' dedim. Yakın arkadaşılar. Onu kıramadı. İyi zam alındı."

"Federasyon kurulmadan önce Karayolları'ndaki sendika başkanları biraraya gelir, sorunları tartışırdık. Bölge müdürlerine baskı yapardık. Bazı bölge müdürleri, genel müdürlüğe işçi lehine değişiklik önerisi götürürlerdi. İşçiyi iyi çalıştırma açısından aralarında bir rekabet vardı, onun için bize iyi görünmeye çalışırlardı."

27 Mayıs olduğunda Samsun Yol-İş Sendikasının üye sayısı 1000 dolayındaydı. CHP'liler Adnan Gün'e karşıydı. Yöneticiler, "kenara çekilelim," dediler. Bazı kişiler Samsun dışından adam getirdiler. Adnan Gün seçimleri kaybetti. İşçilerin 27 Mayıs'a karşı tavırları olumsuzdu.

Adnan Gün, 8 aylık bir ayrılıktan sonra, yeniden Samsun Yol-İş Genel Başkanlığına getirildi. 1962-1963 yıllarında da top-

lam 14 ay süreyle TÜRK-İŞ 6. Bölge Temsilciliğini görevini yürüttü. Bölge temsilciliği döneminde, Tekel'deki iki sendikayı birleştirmeye çalıştı. Sendikaların birinin başkanı Nazmi Ceylandağ, diğerinin başkanı Hasan Akağa idi.

Bu dönemde kongreler her yıl yapılırdı, tüm işçiler katılırdı. Kongrelere katılım yoğun olurdu. İşçi, sinema salonlarına bile sığmazdı. İşçi, seçtiği sendikacısına güvenirdi. "Sendikacılar komünist" iddialarının etkisi olmazdı.

"27 Mayıs ihtilali sonrasında sendika genel merkezi olarak bir daire tutuldu. Bir oda sendika için ayrıldı. Diğer yerler lokal yapıldı. İşçiler kağıt oynuyorlar, çay-kahve içiyorlardı. Hükümet, işçilerin toplanmasından rahatsızdı. Bir gün polis sendikayı bastı. Kumar oynandığını ileri sürdü. Herkesi dışarı çıkardı. Ben ve odacı çıkmadık. Kapıyı üzerimizden mühürlədiler. Üst kattan ip sallayıp yiyecek aldık. Polisler savcıya danışmışlar. Gece yarısına doğru mühürü kaldırdılar. Bir süre sonra kumar oynandığı iddiasıyla sendikayı ve lokali yeniden mühürlədiler; ancak takibat yapılmadı."

"Samsun Yol-İş'in yönetim kurulu düzenli olarak toplanır, kararlar alırdı. Alınan kararlar da uygulanırdı. Temsilci atanırdı önce işyerinde nabız yoklar, teşkilatı iyi tanıyan işçileri belirlerdim. Sevmediğim adam bile olsa, onu tayin ederdim. İşçiden, 'ben seçeyim, sen onu ata' türü bir istek gelmedi. Gelseydi, kabul etmezdim. Sendika temsilcisi yönetim tarafından belirlenmeli, görevini dürüst ve adil bir biçimde yapmalı. Ancak atanacak adam işçinin güveneceği biri de olmalı. İşçi aleyhine olan veya işçi davasına inanmayan, işyerine temsilci olarak atanmamalı."

Samsun Yol-İş Sendikası 1960'lı yıllarda kendisine bir bina alınca hem lokal, hem de işçi yatakhaneleri açıldı.

Yol-İş Federasyonu 9 Eylül 1963 tarihinde kuruldu. Bu süreçte Adnan Gün de önemli bir rol oynadı.

Federasyon'un oluşma sürecinde Halit Mısırlıoğlu milli tip örgütlenmeyi, Adnan Gün ise federatif tip örgütlenmeyi savunuyordu. "Milli tipte yöneticiler kötü olursa işleri düzeltmek mümkün değil; bu nedenle

önce bir geniş dönemi yaşansın, önce federasyonu görelim, dedik."

"1963 yılında Yol-İş Federasyonu kurulduğunda yönetim için fazla talipli yoktu. Federasyonun kurulmasında ağırlıkla toplu sözleşme düzenine geçiş etkili oldu. İşlerin takibi için bir üst kuruluşa gerek vardı. İnşaat işkolunun tümünü kapsamayı istiyorduk. Ancak bazı kişiler genişlemeden korkuyordu. Toplu sözleşme düzenine geçilmesiyle birlikte Samsun Yol-İş'in üyesinde bir artış oldu."

"Karayolları'nda ilk toplu iş sözleşmesi görüşmeleri 1964 yılında başladı. Anlaşma sağlanamadı. Grev kararı alındı. Karayolları Bölge Müdürlüğü Samsun'un oldukça dışındadır. Bölge'de 1000'in üstünde işçinin katılımıyla bir toplantı yapıldı. İşçiler, 'grev yaparsak, yakar yıkarız' havasındaydı. Herkes heyecanlıydı. Birçok kişi ağlıyordu. İşçiye grev konusunda topluca yemin ettirdim. Toplantı sonrasında işçi yürüyüş yapmak istedi. 7-8'li sıralar oluşturduk. Yürüyüşe başladık. "Dağ Başını Duman Almış" marşını filan söyleyerek yürüdük. Bu arada yolda arabalarıyla geçen valiyi ve paşayı da selamladık. Şehre kadar yürüdük. Herhangi bir olay olmadı. Sendikada grev hazırlığı yapıyordu. Pan-kartlar hazırlanıyordu. Sabaha karşı saat 3,5'ta Halil Tunç aradı. 'Trafığı kes, yolları kapa,' dedi. Telefonun dinlendiğini biliyordum. Halit Mısırlıoğlu ise sabaha karşı 4,5'ta aradı ve toplu iş sözleşmesinin imzalandığını söyledi. Bütün işçi grev heyecanı içindeydi."

Samsun Karayolları işyerinde sendikaların kurulması öncesinde konut kooperatifi, tüketim kooperatifi veya yardımlaşma sandığı yoktu. İlk olarak konut kooperatifçiliği gelişti. İşçi Sigortaları Kurumu'nun konut kredisi çıkınca kooperatifler hemen yaygınlaştı. Karayolları'nda 9-10 konut kooperatifi kuruldu.

Tüketim kooperatifçiliği 1960 sonrasında ortaya çıktı. İşçiler tüketim kooperatifliğinde yöneticilere pek güvenmezdi.

1965 yılında bir yardımlaşma sandığı kurulması için girişimde bulunuldu; ancak işçiler benimsemediği için başarılı olamadı. Düzenli para toplanamadı. Herkes kısa vadeli düşünüyordu.

"1969 genel seçimlerinden milletvekili

adayı olmam için çok baskı yapıldı. Üye değildim. Samsun'da 4. sırayı teklif ettiler. Birinci sırayı istedim. Vermediler. Adaylığı kabul etmedim. Partiye üye olmamama rağmen 1973 seçimlerinde CHP'den yine teklif geldi. Partiye üye oldum. Adaylığı kabul ettim. Delegeleri tanıımıyordum. Hi-zipler içinde yer almıyordum. Grupların tavrı nedeniyle 7. sıraya düştüm. Tek başıma mücadele ettim. Seçilemedim. Bu dönemde CHP il işçi komitesinin sendikalarla bağı yoktu. Buna karşılık, AP'nin, işçiler dahil, her kesimle sağlam ilişkileri bulunuyordu. CHP dışındaki sol partilerin ise işçi içinde bir etkinliği yoktu."

Adnan Gün, 1969 yılında AİD kanalıyla 18 sendikacı ile birlikte A.B.D.'ye gitti ve üç ay kaldı. Birlikte gittikleri kişiler arasında Kaya Özdemir, Ethem Ezgü, Hasan Türkay, Omer Ergün, Abdullah Baştürk de vardı. Adnan Gün, 1960 sonrasında İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun AİD ile ortaklaşa yaptığı seminerlerin göstermelik olduğu ve hiçbir yarar sağlamadığı görüşünde.

Günümüzde Türkiye Yol-İş Sendikası 1 No.lu şubesinin bulunduğu Samsun Yol-İş'in tarihi binası Adnan Gün zamanında satın alındı. "Samsun Yol-İş'in 330 bin lira parası vardı. 3 bina buldum. Eski Rum binalarıydı. 715 bin liraya pazarlık bitti. Bütün teşkilata para talebi çıkardık. 25 bin lira Halk Bankasından, 50 bin lira da bir futbolcudan borç aldık. Geri kalanı da Amasya, Çorum, Tokat ve Samsun işçilerinden borç olarak toplandı. 1500'ün üstünde üye vardı. Yaklaşık 1400'ü her ay aidatlarının dışında 50 lira katkıda bulundular. 120-130 kişi buna karşı çıktı. Teşkilatı bu nedenle karıştıran 10-15 kişi üyelikten ihraç edildi. Plan uyarınca borçlar ödendi."

Samsun Yol-İş'in 1969 kongresinde siyasi saflaşma çıktı. Kavgaya oldu. Dışarıdan gelen kişiler delege üzerinde baskı uyguladı. Adnan Gün kazandı, ama arkadaşları kaybetti. "Bilek gücüyle kazanıldı." 1973 genel kurulunda ise Adnan Gün seçimleri kaybetti.

Adnan Gün 1987 yılında TÜRK-İŞ Samsun Bölge Temsilcisi Yardımcısıydı. Bugün ise Samsun'da sendikalarla ve işçilerle bağlantılı bir biçimde yaşamını sürdürüyor.

Meslek Standardları Komisyonu

"Meslek Standardları ve Belgelendirme Sistemi"

Kurma Çalışmalarını Sürdürüyor

Türkiye'de insangücü kaynakları ve istihdamın planlanması ve geliştirilmesi amacıyla oluşturulan "**İstihdam ve Eğitim Projesi**" 1 Şubat 1993 tarihinde Dünya Bankası'nca kabul edilerek kredilendirilmiş, İkraz Anlaşması imzalanmış ve 4 Mayıs 1993 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sekiz bölümden oluşan İstihdam ve Eğitim Projesi'nin en önemli bölümlerinden biri olan "Meslek Standardları ve Belgelendirme" bölümü; 250 meslekte standard hazırlamak, sınav ve belgelendirme sistemine geliştirmek, uygulamak, mesleki yeterlilik belgelerinin işgücü piyasasında geçerliliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Meslek Standardları ve Belgelendirme Sistemi kurmak ve çalıştırmak konusunda *Oevlet*, işçi ve işveren kesimini temsil eden kuruluşlar, 17 Eylül 1992 tarihinde "meslek Standardları Millî Protokolü"nü imzalayarak genel bir uzlaşmaya varmışlardır. Protokol uyarınca, ilgili bütün tarafları içine alan ve yapılacak çalışmalardan birinci derecede sorumlu olacak bir karar organı olarak, Meslek Standardları Komisyonu (MSK) oluşturulmuştur. Bu komisyonda:

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB),
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB),
- İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK),
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT),
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK),
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB),
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK),
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ),

- Türk Standardları Enstitüsü (TSE-gözlemci üye),
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA-gözlemci üye)

temsilcileri bulunmaktadır.

Meslek standardları ve belgelendirme faaliyetleri, Meslek Standardları Komisyonu (MSK)'nın koordinatörlüğünde ve bu Komiyona teknik destek vermek üzere kurulan Araştırma ve Teknik Hizmetler Birimi (ATHB) tarafından yürütülmektedir. Ev sahibi kuruluş olarak Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA) seçilmiştir. Projenin bu bölümüne Almanya'da faaliyet gösteren Federal Mesleki

Eğitim Kurumu (BIBB) teknik yardım hizmeti vermektedir.

MSK TARAFINDAN BELİRLENEN İLK 90 MESLEKTE STANDARD GELİŞTİRME VE SINAV SORU BANKASI OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI DEVAM EDİYOR

MSK tarafından, sıptan öncelikli sektör ve iş kol- larında yaklaşık 90 meslek belirlenerek meslek standar- dı ve sınav sorusu geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu mesleklerden bazıları şunlar- dır; **Endüstriyel Bakım Ona- rım Elektrikçiliği, Mobilya İmalatçılığı, Ayakkabı İma- latçılığı, Betonarme Kalıpcı- lığı, Duvarcılık, Tarım Alet ve Makinaları Bakım Ona- rımcılığı, Bobinajcılık, Oto Batım Onarımcılığı, Oto Elektrikçiliği, Kuaförlük (Er- kek-Kadın), Perakende Satış Elemanlığı (Gıda), Dokuma- cılık, Dokuma Makinaları Bakım Onarımcılığı, Sıhhi Tesisatçılık, Asansör Bakım Onarımcılığı, Haberleşme Cihazları Bakım Onarımcılı- ğı, Şoförlük (yolcu-yük), Kaynakçılık, Baskıcılık (matbaa), Garsonluk vb.**

Belirlenen mesleklerde standard oluşturma çalışma- larına paralel olarak, sınav soru bankasının oluşturul- ması, sınav ve belgelendir- me sisteminin kurulması ve hazırlanacak bir yasal dü- zenlemeye bağlı olarak MSK'nun kurumlaşması ça-lışmaları yürütülmektedir.

MESLEK STANDARDLARI KOMİSYONU (MSK) GELİŞMİŞ ÜLKELERİN

SİSTEMLERİNİ İNCELEMELİK ÜZERE İNGİLTERE, AMERİKA VE ALMANYA'YI KAPSAYAN BİR TEKNİK GEZİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Meslek Standardları Ko- misyonu bir taraftan ATHB tarafından yürütülen teknik çalışmalara destek verirken öte yandan Meslek Stan- dardları Kurumu'nun kurul- ması ile ilgili yasal çalışma- ları yürütmektedir. MSK bu amaçla **15-26 Şubat 1997 ta- rihleri arasında İngiltere, Al- manya ve Amerika Birleşik Devletleri**'ni kapsayan bir teknik gezi gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu teknik gezide bu ülkelerdeki meslek stan- dardları sınav ve belgelen- dirme sistemleri yerinde in- celenmiş, Türkiye'de kurula- cak Meslek Standardları Ku- rumu'nun ileride yapacağı iş- levleri yerine getiren kurum- lar ziyaret edilmiştir. İncele- nen kuruluşlar arasında İngiltere'de NCVQ (National Council for Vocational Qua- lifications), Amerika'da V- TECS (Vocational-Technical Education Consortium of Sta-

tes Southern Association of Colleges and Schools) ve Al- manya'da BIBB (Bundesinsti- tut für Berufsbildung), bazı meslek odaları ve konuyla ilgili diğer kuruluşlar yer al- maktadır.

İLGİLİ BÜTÜN TARAFLARIN İŞBİRLİĞİ İLE MESLEK STANDARDLARI KURUMU KURULUŞ KANUNU HAZIRLANIYOR

Teknik geziyi tamamladı- yarak yurda dönen MSK, kurulacak kurumun kanun taslağını hazırlamak üzere bir alt komisyon oluşturarak çalışmalara başlamıştır. **Meslek Standardları Kuru- mu Kuruluş Kanunu** çalışma ve eğitim yaşamı ile ilgili bü- tün tarafların istek ve ihtiya- çları doğrultusunda hazır- lanarak TBMM'ne sevk edile- cektir. Kurulacak kurum ül- kemizde çalışma yaşamının ihtiyaç duyduğu meslek standardlarını geliştirecek, güncelleştirecek, saygın ve işleyen bir sınav ve belge- lendirme sistemi kuracaktır.

BİR KİTAP

Değerli araştırmacı yazar Mustafa Yazıcı'nın "Tarihte Kuru- lan Türk Devletleri ve Özellikleri" (M.Ö. 220-M.S. 1996) eseri, Türk Kültürünü sevenlerin hizmetine sunulmuş bulunmaktadır.

Büyük bir emek ve kültür sevgisinin ürünü olan eser, yeti- şen gençlerimize geçmişlerini tanıtmada ve ulusal bilince er- melerinde çok yararlı bir kaynaktır.

400 sayfaya yakın olan söz konusu eserin satış fiyatı 450.000 TL'dir. Bu eserden edinmek isteyenlerin Sn. Mustafa Yazıcı'nın;

77. Sokak Tan Ap. No: 4/5 Emek-Ankara

adresine mektupla başvurabilecekleri gibi (0312) 223 54 38 nolu telefonla da talep edebilirler.

Ihtiyar Dünyamızda gerçekten inanılması güç olaylar cereyan ediyor. Akılcı olmayan kavram kargaşası sürüp giderken koskoca bir ülkeyi birdenbire huzursuzluğun karanlığına itecek Millette gelecekteki umut kestirecek davranışlar peşpeşe sergileniyor. Güzelim Ülkemizi daha iyi yaşatabilir, daha adil bir gelir dağılımına kavuşturarak, insanlarımızı barış içerisinde yaşatmak varken görünmez bazı eller Ülkemizi karıştırıyor ve sıkıntılı, bunalımlı günlerin birbiri peşine ülkemizi sarmasına sebebiyet verebiliyorlar.

Benim gibi veya bizim kuşaktan olanlar İkinci Dünya Savaşı yıllarını harbe girmemize rağmen çekilen sıkıntıları yaşayanlar, Savaşın bitmesinden sonra çok partili hayata geçişin nimetlerinden yararlananlar, Demokrasiye adım adım geçişte katkıda bulunanlar sonra askeri darbelerin sıkıntılarını yaşayanlar, tekrar demokratik hayata kavuşabilmek için ömürlerinden oldukça önemli ödün verenler günümüzde ortaya çıkan olayları değerlendirirken doğrusunu söylemek gerekirse kahroluyorlar ve bir an evvel siyaset adamlarımızın akıllarını başlarına toplamaları için ellerinden geleni yapma gayreti içine giriyorlar. Fakat ibret alınsaydı tarih tekerrürümü reddedi diyen şaire hak verdirecek öylesi akıl almaz gelişmeler varki insan bu gelişmeleri demokratik gelişmemiz adına hüznle ve ibretle seyrediyor.

1980 öncesi TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu kararı ile siyasi parti liderlerine uyarı amacı ile yaptığımız bir dizi ziyaretini hatırlıyorum. Rahmetli İbrahim Denizci başkanın çileden çıkartan bazı sert tartışmalara sebebiyet veren bu ziyaretlerden amaç demokrasinin başına bir kaza gelmesini önleyebilmektir. Olmadı ziyaretlerimiz amacına ulaşamadı. Liderler arasındaki zıtlaşmayı inatlaşmayı kıramadık, Türkiye en az elli yıl geriye gitti.

Oniki Eylül'den sonra iktida-

GEÇ FARKEDENLER!

ra gelen hem de tekbaşına iktidar olma şansını yakalayan Anap İktidarı ile TÜRK-İŞ arasındaki münasebetler merhum Özal zamanında bir türlü düzgün gidemedi, çiçeklerin solmadan gelinmesi bile bir işe yaramadı ve zamanın TÜRK-İŞ Başkanı ile Başbakanı arasında iyi ilişkiler maalesef sağlanamadı. Anap Mecliste bulunan büyük çoğunluğuna güvenerek emeğin hakkını vermemede bir süre direndi. TÜRK-İŞ ile Anap arasındaki

gerginliğin gün gelip de Genel Başkanları Sayın Mesut Yılmazın ağzından 1992 yılında TÜRK-İŞ'in kuruluşunun kırkıncı Yıldönümünde açıkça itiraf edilen "Biz TÜRK-İŞ'in uyanıklarını dikkate almadığımız için seçim kaybettik, başımızı nasıl bir sert kayaya çarptığımızı ancak o zaman anladık" itirafına sebebiyet vereceğini doğrusu tahmin edemezdik. Mesut Bey o törende en çok alkışlanan ayakta tezahürat yapılan lider oldu.

Şimdiki Başbakan yardımcımız Çiller ise kendisine verilen avansı farkında olamadı. Genç işçiler kadın işçiler kurullarında bizzat işçiler tarafından çiçek yağmuruna tutulmasının inceliğini kavrayamadı. Sendikaları kan içici vampirler olarak gösterme gafletine düştü. Aradan geçen zaman ne kadar oldu doğrusu hatırlamıyorum. Ama geçenlerde Odalar Birliği Başkanı Sayın Fuat Miras ve Yalım Erez aracılığı ile bir araya getirilen Meral Çiller buluşmasında aynı hata itirafının bir başka şekilde bizzat Tansu hanım tarafından yapıldığı ve TÜRK-İŞ'in gücü karşısında bu itirafın yapıldığı anlaşılıyor.

Bu gelişme bana son zamanlarda TÜRK-İŞ liderlerinin siyasi yelpazede yer aramaları ya da kendi partisini kurma beyanlarından kaynaklandığını gösteriyor. TÜRK-İŞ dualı bir ocaktır. Tabir caizse Osmanlı İmparatorluğuna benzer. Emeğin kutsallığını çok yöneticiye öğretmiştir, böyle giderse dahada öğretecektir. TÜRK-İŞ'in uyanıklarını dikkate almayanlar Ülke gerçeklerine sırt dönenler rantıye kazançlarına prim verenler, gün gelir başlarını nasıl sert bir kayaya çarptıklarını bütün haşmetiyle öğrenme zorunda kalırlar. Dilediğimiz sorunlara Demokratik kurallarla ve Demokrasi içinde çözüm bulunmasıdır. Böyle olursa hem ülke hem emek hem de ortak çıkarlarımız bulunan sermaye gerçekten kazançlı çıkar. TÜRK-İŞ'in uyanıklarına dikkat...

ŞUBAT'97 GIDA HARCAMASI...

- Mutfakta her ay yeni bir rekor kırılıyor; aylık gıda harcaması 25 milyon lirayı aştı.
- Şubat'97 ayında aylık gıda harcaması tutarı yüzde 3.4 artarak 25.054.000.- lira oldu.
- Fiyat artışlarının aile bütçesine getirdiği ek yük 828 bin lira.

- Sebze ve meyva fiyatlarında mevsim koşulları nedeniyle beklenen fiyat artışları gerçekleşmezken, temel girdilere yapılan zamlar gıda maddeleri fiyatlarının yükselmesinde etkili olmaya devam ediyor.
- Günlük asgari mutfak gideri 835 bin lira, asgari ücret ise günlük net 380 bin lira.

Sağlıklı ve dengeli beslenebilmek için yapılması zorunlu aylık gıda harcaması tutarı, sebze ve meyva fiyatlarında beklenen mevsimsel fiyat artışlarının gerçekleşmemesine rağmen, temel girdilere yapılan zamlar nedeniyle yükselmeye devam etmektedir. Artan fiyatlar başta işçiler olmak üzere tüm dar ve sabit gelirli geniş kitlelerin satınalma gücünde aşınmalara neden olmakta, çalışanların ekonomik ve sosyal problemlerini de artırmaktadır.

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi tarafından, çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yerler dikkate alınarak sürekli olarak yapılan piyasa araştırması, aile bütçesinde önemli bir ağırlığa sahip olan gıda harcaması tutarının Şubat ayında da, geçen ay olduğu gibi artış eğilimini sürdürdüğünü ortaya çıkardı.

Araştırma sonucuna göre;

* Aile bütçesinde önemli bir harcama grubunu oluşturan gıda harcaması tutarı Şubat ayı itibarıyla bir önceki aya göre yüzde 3.4 oranında artış göstererek 25.054 bin liraya yükseldi.

* Sözkonusu artışın yalnızca Şubat ayında aile bütçesine getirdiği ek yük 828 bin lira oldu.

* Gıda harcaması tutarında bir yıllık artış oranı yüzde 71.9 düzeyinde.

* Araştırmaya temel oluşturan aylık gıda harcama kalıbı içinde farklı ağırlıkları nedeniyle yansımaları da farklı olan bazı temel gıda maddelerindeki fiyat artışları Şubat 1997 ayı itibarıyla şöyle oldu:

* Süt, yoğurt ve peynir gibi gıda maddelerinin bulunduğu grupta, peynir fiyatları bir önceki aya göre yüzde 10.8 artış gösterdi.

* Et, tavuk ve balık ile kuru bakliyatın bulunduğu grubu oluşturan gıda maddelerinde ciddi fiyat artışları görüldü. Bu grupta Tavuk yüzde 12.2, Et yüzde 6.5, Balık yüzde 4.9, Mercimek yüzde 31.9, Barbunya yüzde 6.4, Nohut yüzde 3.5 oranında artış gösterdi.

* Sebze ve meyva fiyatları genelde fazla değişmedi. Mevsim koşullarının etkisine en fazla açık olan bu grubu oluşturan maddelerin Şubat'97 ayı itibarıyla ortalama kg. fiyatı yüzde

1.3'lük artışla 60.526 lira olarak hesaplandı.

* Diğer besin gruplarında bulunan maddelerden Çayın yüzde 33.9, Zeytinin yüzde 10.2, Margarinin yüzde 2.2 oranında fiyatları arttı.

Bilimsel veriler esas alınarak farklı yaş grupları itibarıyla oluşturulan gıda harcama kalıbına göre, dört kişilik ailenin Şubat'97 ayında yapması zorunlu asgari gıda harcama tutarı, bir önceki ay ve bir önceki yıl ile kıyaslanırlı olarak aşağıda yer almaktadır.

Yapılması zorunlu olan asgari gıda harcaması tutarının aylık 25 milyona günlük 835 bin liraya ulaştığı bir yapıda, halen geçerli olan aylık net 11.422 bin, günlük net 380 bin liralık asgari ücret, dar ve sabit gelirli kesimlerin içinde bulunduğu yaşama koşullarının olumsuzluğu ortaya çıkmaktadır.

DÖRT KİŞİLİK AİLENİN AYLIK GIDA HARCAMASI (TL.)

	Şubat'96	Ocak'97	Şubat'97
Yetişkin işçi	5.055.000.-	6.714.000.-	6.926.000.-
Yetişkin kadın	3.093.000.-	5.550.000.-	5.757.000.-
14-19 yaş grubu çocuk	3.993.000.-	7.135.000.-	7.383.000.-
4-6 yaş grubu çocuk	2.434.000.-	4.827.000.-	4.988.000.-
	14.575.000.-	24.226.000.-	25.054.000.-